



คู่มือ

๒๐๑๖
บัณฑิตของแผ่นดิน

ภก.สุรพล ไกรสรารุฒิ

ธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์เผยแพร่



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University
Pillar of the Kingdom

คู่มือ “บัณฑิตของแผ่นดิน”



จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย
ธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"คู่มือ บัณฑิตของแผ่นดิน"

เรียบเรียง : เกสัชกรสุรพล ไกรสรารุฒิ

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 4,000 เล่ม

: กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สุรพล ไกรสรารุฒิ.

คู่มือบัณฑิตของแผ่นดิน. -- กรุงเทพฯ :

ธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552. 48 หน้า.

1. พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน. 2. ปัญญา.

3. ปรัชญาธรรมชาติ. I. ชื่อเรื่อง

294.3144

ISBN 978-974-03-2414-0

บรรณาธิการอำนวยการ : ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ระวี ภาวิไล

บรรณาธิการ : เกสัชกรสุรพล ไกรสรารุฒิ

ออกแบบปก : นายมาโนช กลิ่นทรัพย์

พิสูจน์อักษร : นางปาลิดา จิรภาธงชัย

ประสานงาน : นางสาวปทุมรัตน์ กิจจานนท์ , นางนิติพร ไบเตย

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 254 ถ.พญาไท

เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทร.0-2215-1991-2

ลิขสิทธิ์ : ธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร. 02-2183018

Email : dharma-centre@chula.ac.th

● ความหมาย “บัณฑิตของแผ่นดิน”	1
คือ “บุคคลผู้ทรงความรู้และภูมิปัญญา ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ที่เป็นที่พึ่งและความหวังของแผ่นดิน ที่จะช่วยนำพาสังคม ประเทศชาติ ตลอดจนโลกทั้งมวล ไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ที่ถูกต้องดีงาม สงบสุข สันติ และยั่งยืน”	
● บัญญา คืออะไร ?	3
● ทำไมจึงต้องดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ?	5
● บัญญาประการแรกที่พึงรู้ คือ รู้จักธรรมชาติชีวิตของตนเอง	6
◆ พิจารณาธรรมชาติของ “ชีวิต”	7
● บัญญาประการถัดไปที่พึงรู้ คือ รู้จักธรรมชาติและกฎธรรมชาติ ทั้งหมดเกี่ยวข้องของ	9
◆ “อุตุนิยาม” : กฎธรรมชาติเกี่ยวกับคุณงาม	10
◆ “พีชนิยาม” : กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพืชพันธุ์	13
◆ “จิตตนิยาม” : กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต	16
◆ “กรรมนิยาม” : กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์	20
◆ “ธรรมนิยาม” : กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของ สิ่งทั้งหลาย	25
● จากปัญญา จึงมาสู่ “หน้าที่”	29
● จากนิยาม 5 นำมาสู่การปฏิบัติตนของมนุษย์	31
◆ การฝึกจิตให้เข้มแข็งและอยู่ในอำนาจการควบคุม	32
● หลักปฏิบัติพื้นฐานเพื่อการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับ สังคมมนุษย์	36
◆ หลักปฏิบัติ “อนุรักษ์” และ “พัฒนา”	37
◆ หลักปฏิบัติ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	37
◆ หลักปฏิบัติเพื่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในสังคม	41
● บทสรุป	43



“คู่มือ บัณฑิตของแผ่นดิน”

1) ความหมาย “บัณฑิตของแผ่นดิน”

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า

“บัณฑิต” คือ “ผู้ทรงความรู้ ผู้มีปัญญา นักปราชญ์ ผู้สำเร็จการศึกษาขั้นปริญญาตรีขึ้นไป ผู้มีความสามารถเป็นพิเศษโดยกำเนิด”

ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้เพิ่มเติมความหมายในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ซึ่งทำให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า คือ “ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา”

“แผ่นดิน” คือ “พื้นดินของโลก รัฐ ประเทศ”



“บัณฑิตของแผ่นดิน” จึงหมายถึง “บุคคลผู้ทรง
ความรู้และภูมิปัญญา ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา
ที่เป็นที่พึ่งและความหวังของแผ่นดิน ที่จะช่วยนำพา
สังคม ประเทศชาติ ตลอดจนโลกทั้งมวล ไปสู่ความ
เจริญรุ่งเรืองที่ถูกต้องดีงาม สงบสุข สันติ และยั่งยืน”

“บัณฑิตของแผ่นดิน” ในที่นี้จึงมีความหมายกว้าง ซึ่งหมายถึง
บุคคลใดก็ได้ที่มีคุณสมบัติดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ไม่ได้จำกัดว่าจะ
ต้องสำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรือไม่แต่ประการใด

การผลิต “บัณฑิต” ของสถาบันการศึกษาทั้งหลาย หากมุ่ง
ประโยชน์และอุดมคติที่ควรจะเป็นแล้ว ก็ไม่ควรจะมุ่งผลิตบัณฑิต
เพียงให้ได้รับวุฒิปริญญาตรีหรือปริญญาบัตร และมีความรู้เฉพาะในด้าน
วิชาชีพเพื่อการประกอบอาชีพเท่านั้น

แต่ควรมุ่งให้มีหลักประกันต่อสังคม ประเทศชาติ และโลก
โดยรวมด้วยว่า บัณฑิตที่ผลิตออกมานั้น จะเป็น “บัณฑิตของ
แผ่นดิน” ที่มีความสง่างาม เป็นที่พึ่ง เป็นความหวัง และเป็นความ
ภาคภูมิใจของส่วนรวมอย่างแท้จริง อีกทั้งจะไม่กลดบังกลายเป็น
“บัณฑิตอันตราย” ที่นำความรู้ที่ได้รับจากการสอนนั้น ไปก่อปัญหา
หรือสร้างความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นเสียเอง



2) ปัญญา คืออะไร ?

พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ของท่านเจ้าคุณ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

“ปัญญา” คือ “ความรู้ทั่ว ปรึกษาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจ ชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์- มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ ความรอบรู้ในกองสังขาร มองเห็นตามความเป็นจริง”

ซึ่งสามารถสรุปความได้ว่า ปัญญาที่จะนับว่าเป็นความรู้ทุกอย่างทั่วถึงแท้จริงในพุทธศาสนา อย่างน้อยมี 4 นัยสำคัญที่ต้องรู้จัก คือ

(1) ปัญญาที่เป็นองค์ความรู้ในเรื่องของเหตุและผลของสิ่งนั้น ๆ ซึ่งในที่นี้หมายถึง รู้ถึงโครงสร้าง รู้ถึงองค์ประกอบ รู้ที่มาที่ไป รู้เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

(2) ปัญญาที่รู้ถึงคุณค่าและความหมายของสิ่งนั้น ๆ ทั้งในส่วนที่เป็นคุณ-โทษ ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์ ที่มีต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม

(3) ปัญญาที่รู้จักเข้าไปทำหน้าที่ จัดแจง จัดสรร จัดการ หรือเข้าไปทำหน้าที่และเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง

(4) ปัญญาที่รู้เท่าทันความเป็นจริงในกองสังขาร ซึ่งในที่นี้หมายถึง รู้เท่าทันในความเป็นไตรลักษณ์ (= อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา = ความเปลี่ยนแปลง ความทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ความไม่ใช่ตัวตน) ของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นของปรุงแต่ง ซึ่งจะมีผลทำให้จิตมีความเป็นอิสระ ไม่มีความบีบคั้น และไม่เกิดความประมาท ไม่ยึดมั่นถือมั่นแม้ในความรู้ที่มั่นนั้น และพร้อมที่จะปรับปรุงความรู้ต่างๆ ให้ดีขึ้นก้าวหน้าขึ้นตลอดเวลา



ยกตัวอย่าง เช่น การจะมีปัญญารอบรู้อย่างทั่วถึงในเรื่องของ “ยา” ชนิดหนึ่ง

ประการแรก จะต้องรู้จักเรื่องของ “ตัวยา” และ “กลไกการออกฤทธิ์” ของตัวยานั้น ๆ ซึ่งในทางการแพทย์แผนปัจจุบันสามารถลงลึกถึงการรู้จัก “โครงสร้างทางเคมี” ตลอดจน “ปฏิกิริยาทางเคมี” ในระดับโมเลกุล เมื่อเข้าสู่ระบบต่างๆ ของร่างกาย รวมไปถึงการรู้ในเรื่องปฏิกิริยาต่อกันของยาต่างๆ เมื่อใช้ร่วมกัน เป็นต้น

ประการที่ 2 รู้ถึง “สรรพคุณ” ทั้งในส่วนที่เป็นคุณต่อการรักษา และส่วนที่อาจเกิดเป็นผลข้างเคียง หรือเป็นพิษต่อระบบของอวัยวะต่างๆ

ประการที่ 3 รู้ถึงวิธีการสกัดหรือสังเคราะห์ ให้ได้มาซึ่งตัวยานั้น ๆ ตลอดจนวิธีการปรุงให้อยู่ในรูปแบบที่จะนำไปใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น ไซหา ไซกิน หรือ ไซจิต เป็นต้น นอกจากนี้ รู้ถึงขนาดของการใช้ยา รู้ถึงจังหวะเวลาในการใช้ เช่น รับประทานเฉพาะในตอนเช้า , รับประทานก่อนหรือหลังอาหาร เป็นต้น

ประการสุดท้าย คือ มีปัญญารู้เท่าทัน ไม่ประมาทและยึดมั่นต่อความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่นั้น ว่าเป็นความรู้ที่ถูกต้องและสมบูรณ์แล้ว แต่ยังคงคอยสังเกตและหมั่นปรับปรุงความรู้ต่าง ๆ ให้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ๆ ตลอดเวลา และด้วยท่าทีแห่งการมีปัญญาเช่นที่ว่านี้ นอกจากจะช่วยให้มีพัฒนาการของตัวปัญญาเองอยู่ตลอดเวลาแล้ว ยังมีผลทำให้จิตของบุคคลมีความเป็นอิสระ ไม่มีความบีบคั้นใด ๆ ในทุกเรื่องที่เขาไปเกี่ยวข้อง



3) ทำไมจึงต้องดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ?

เพราะว่า : ธรรมชาติมีกฎธรรมชาติควบคุมความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ

กล่าวคือ ทุกสิ่งในธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ทั้งหมดล้วนมีการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงไปตาม “กฎของธรรมชาติ” หรือเรียกให้ชัดยิ่งขึ้นว่า “กฎแห่งเหตุและผล” หรืออย่างที่ภาษาทางศาสนาใช้คำว่า “เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย”

ดังนั้น การจะกระทำหรือดำเนินการในเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ จึงถูกบังคับให้ต้องแสวงหา “ปัญญา” หรือ “ความรู้” ที่เป็น “กฎธรรมชาติ” หรือ “เหตุปัจจัย” ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ เสียก่อน แล้วจึงค่อยกระทำหรือดำเนินการไปตามกฎธรรมชาติที่ควบคุมอยู่ ก็จะทำให้ได้รับผลสำเร็จด้วยดี

บุคคลไม่สามารถที่จะกระทำอะไรตามอำเภอใจหรือตามความอยากของตน ซึ่งหากกระทำเช่นที่ว่านี้ นอกจากจะไม่สามารถทำให้เกิดผลสำเร็จแล้ว ยังอาจจะทำให้เกิดปัญหาอีกมากมายติดตามมาได้

การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ที่จะให้ผลเป็นความสงบสุขสันติ และยั่งยืน ทั้งต่อบุคคลและสังคม ตลอดจนต่อโลกทั้งมวล จึงต้องอาศัย “ปัญญา” เป็นเครื่องนำทาง





4. ปัญญาประการแรกที่พึงรู้

: คือรู้จักธรรมชาติชีวิตของตนเอง

มีผู้บางคนท่านได้กล่าวคำที่น่าสนใจยิ่งไว้ว่า....

“การรู้จักตนเอง เป็นจุดเริ่มต้นของปรัชญาญาณ”

ซึ่งมีนัยสำคัญว่า สำหรับมนุษย์แล้ว ปัญญาประการแรกสุดที่จะต้องรู้ก่อน คือ การรู้จักตนเองหรือธรรมชาติชีวิตของตนเอง และปัญญารู้จักตนเองนี้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะนำบุคคลไปสู่ปรัชญาญาณต่าง ๆ ที่ถูกต้อง และกว้างไกลต่อไป

หากยังไม่มีความรู้ที่ถูกต้องต่อเรื่องของตนเองหรือธรรมชาติชีวิตของตนเองอย่างเพียงพอแล้ว จะไปรู้จักทำหน้าที่หรือเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่รอบตัวออกไปให้ถูกต้องได้อย่างไร ?

ในเรื่องนี้ มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์อื่น ๆ ทั้งหมด เพราะสัตว์อื่น ๆ นั้น ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วย “สัญชาตญาณ” เพียงอย่างเดียว สัตว์อื่น ๆ จึงไม่ต้องใส่ใจในเรื่องปัญญาหรือแสวงหาความรู้ใด ๆ มาใช้ในการดำรงอยู่ของชีวิต

แต่มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตพิเศษที่มีความสามารถในการเรียนรู้ และฝึกฝนตนเองอย่างไม่มีขีดจำกัด และยังสามารถนำสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้มาปรับปรุงการดำรงชีวิตตลอดเวลา เรียกความรู้ใหม่นี้ว่า “ภาวิตญาณ” จึงทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์มีความแปลกแยกออกไปจาก “สัญชาตญาณ” มากขึ้น ๆ จนกลายเป็นชีวิตที่ต้องอาศัยปัญญาหรือความรู้เป็นเครื่องนำในการดำเนินชีวิต ไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดยอาศัย “สัญชาตญาณ” เพียงอย่างเดียวอีกต่อไป ซึ่งจะได้อีกถึงเรื่องนี้ให้ละเอียดยิ่งขึ้นในหัวข้อต่อไป



4.1 พิจารณาธรรมชาติของ “ชีวิต”

มีคำอธิบายเรื่องชีวิตไว้หลากหลายในศาสตร์ต่าง ๆ แต่ไม่ว่าจะขอนำเสนอในแง่มุมมองของพุทธศาสนา ซึ่งเข้าใจกันดีอยู่แล้วโดยทั่วไปที่ว่า “ชีวิต” คือ “กาย กับ จิต” โดยเสนอให้พิจารณาดังต่อไปนี้ :

กาย คืออะไร?...ต้องการอะไร?.....เพื่ออะไร?

จิต คืออะไร?...ต้องการอะไร?.....เพื่ออะไร?

(โปรดอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมจากหนังสือ "หลักธรรมพื้นฐานที่ชาวพุทธพึงรู้" หน้า 16 - 21 จัดพิมพ์โดยธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

กล่าวโดยสรุป :

“กาย” คือ ธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากการประกอบกันเข้าของธาตุพื้นฐานทั้ง 4 คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ

“กาย” ต้องการ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ จากธรรมชาติภายนอกซึ่งอยู่ในรูปของปัจจัย 4 (= อาหาร , เครื่องนุ่งห่ม, ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค)

เพื่อ หล่อเลี้ยงและค้ำจุนชีวิตฝ่ายกาย ให้สามารถดำรงอยู่ และทำหน้าที่ได้เป็นปกติ

“จิต” คือ ธรรมชาติรู้

“จิต” ต้องการ ความรู้ที่ถูกต้อง

เพื่อ หลุดความสงสัย หลุดความดิ้นรนกระวนกระวาย หรือ หลุดปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่รู้ของตัวจิตเอง เพราะตราบใดที่จิตยังไม่รู้ถูกต้องหรือไม่รู้แจ้งในเรื่องใด เรื่องนั้นก็ยังมีอันพันพัวจิตให้ดิ้นรนด้วยความงุนงงสงสัย ไม่สามารถสงบ นิ่ง เป็นปกติได้



เมื่อรู้เข้าใจธรรมชาติของ “ชีวิต” ถูกต้อง ตามที่ได้กล่าว
ไปแล้ว จะทำให้ :-

●...รู้ว่า การมีชีวิตนั้น ธรรมชาติได้กำหนดสิ่งๆ ที่เรียกว่า “หน้าที่”
มาให้พร้อมแล้วกับตัวชีวิต ซึ่งอันที่จริงก็คือเรื่องเดียวกันกับ “ความต้องการ”
ของชีวิตในแต่ละฝ่ายนั่นเอง กล่าวคือ “ความต้องการ” ที่ว่านี่เป็น
ความต้องการแท้ๆ ของธรรมชาติ ที่บังคับบุคคลให้มี “หน้าที่” ที่ต้อง
กระทำเพื่อตอบสนอง ไม่ทำไม่ได้ หรือหากไม่ทำ ชีวิตก็จะประสบ
ปัญหาและความยากลำบาก ทำให้ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในที่สุด

เมื่อรู้ถึง “ความต้องการ” ที่แท้จริงของธรรมชาติ ก็จะทำให้ :-

●...รู้ถึง “ความต้องการ” ของบุคคลที่คิดนึกไปเองด้วยความ
หลงหรือความเข้าใจผิด อย่างที่เรียกว่า “ตัณหา” เรื่องนี้สำคัญมาก
หลักธรรมในพุทธศาสนาแสดงไว้ว่า “ตัณหา” นี้คือ “เหตุแห่งทุกข์”
หมายความว่าปัญหาหรือความทุกข์ที่มนุษย์ประสบ ล้วนมีสาเหตุ
สำคัญมาจาก “ตัณหา” หรือ “ความต้องการ” ที่บุคคลเข้าใจผิดไปเอง
คือไปต้องการในสิ่งที่ชีวิตจริง ๆ ไม่ได้มีความต้องการ

นอกจากนั้น ยังทำให้ :-

●...รู้และเข้าใจเป้าหมายของชีวิตอย่างถูกต้อง รู้คำตอบของ
ชีวิตที่ว่า “เกิดมาทำไม” ซึ่งกล่าวโดยสรุป ก็คือ “การมีสุขภาพทาง
กายที่สมบูรณ์ เพื่อให้เป็นฐานรองรับการแสวงหาความรู้ที่
ถูกต้องของจิต จนกว่าจิตจะรู้ถูกต้องอย่างสมบูรณ์ ทำให้จิต
มีภาวะปลอดโปร่งจากความดิ้นรนทั้งปวง” และยังทำให้รู้ถึงคุณค่า
และความหมายของสิ่งต่างๆ ที่มีต่อชีวิตอย่างถูกต้อง จึงทำให้สามารถ
เข้าไปทำหน้าที่และเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวได้ถูกต้อง ไม่ก่อ
ปัญหา กับสิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายนอก



5. ปัญญาประการถัดไปที่พึงรู้

: คือรู้จักธรรมชาติและกฎธรรมชาติทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง

ในที่นี้ขอเสนอให้พิจารณา “นิยาม 5” ในพุทธศาสนา ซึ่งได้แสดงถึง “กฎธรรมชาติ 5 ประการ” ที่ควบคุมความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติทั้งหมด จำแนกได้ดังนี้

1. **อุตุนิยาม** (physical laws) กฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิจึงหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ ในสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในเรื่องของธาตุพื้นฐาน คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ

2. **พีชนิยาม** (biological laws) กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพืชพันธุ์

3. **จิตตนิยาม** (psychic law) กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต

4. **กรรมนิยาม** (the law of Karma) กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์

5. **ธรรมนิยาม** (the general law of cause and effect) กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งหลาย

“นิยาม 5” นี้ แต่ละนิยามล้วนมีเนื้อหาสาระที่กว้างขวางและลึกซึ้งมาก สามารถศึกษาเรียนรู้และนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไม่มีขีดจำกัด ในหนังสือนี้จะเลือกกล่าวถึงนิยามทั้ง 5 เฉพาะเนื้อหาในแง่มุมที่แต่ละนิยามเป็นเหตุปัจจัย และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันขึ้นไปเป็นลำดับ โดยมองว่านิยามทั้ง 5 นี้ เป็นเสมือนตึก 5 ชั้น ที่แต่ละชั้นเป็นฐานรองรับให้สามารถต่อเติมชั้นถัดไปได้



5.1 อุดุนิยาม : กฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิจ

อุดุนิยาม เป็นกฎธรรมชาติพื้นฐานที่สุด เป็นเสมือนบันไดขั้นแรกที่สุด หมายความว่า จะต้องมือุดุนิยามหรือสิ่งแวดลอมทางกายภาพ ดานรูปธรรมที่เหมาะสมเป็นเบื้องตนก่อน สิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลของ นิยามในลำดับถัดไป คือ พืช สัตว์ และมนุษย์ หรืออาจเรียกรวมว่า สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย จึงจะสามารถอุบัติขึ้นและดำรงอยู่ได้

“อุดู” แปลว่า **“ฤดู”**

ดังนั้น สารระสำคัญของ “อุดุนิยาม” ในที่นี้ จึงมีความหมายว่า จะต้องมืฤดูกาล หรือมี ดิน พ้ำ อากาศ ที่เหมาะสมและลงตัวเสียก่อน จึงจะเป็นปัจจัยก่อกำเนิดให้มีสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ขึ้นมาได้

ความหมายของ **“ฤดูกาล”** หากจะพิจารณาให้ละเอียดยิ่งขึ้น หลักธรรมทางพุทธศาสนาแสดงไว้ว่า คือ “ภาวะที่เป็นความสมดุลของ ธาตุพื้นฐานในฝ่ายรูปธรรมทั้ง 4 ในธรรมชาติ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ จนเกิดเป็นระบบของดิน พ้ำ อากาศ ที่ลงตัวและมีความแน่นอน เป็นฤดูต่างๆ นั่นเอง”

โดยในหลักธรรมได้แสดงไว้ว่า **“ธาตุไฟ”** เป็นธาตุที่สำคัญที่สุด ที่เป็นตัวควบคุมความเปลี่ยนแปลงของธาตุอื่น ๆ

ดังนั้น ในเรื่องของอุดุนิยาม ที่จะทำให้เกิดภาวะของความสมดุลของธาตุพื้นฐานทั้ง 4 จะต้องเริ่มต้นที่การมีอุณหภูมิหรือ **“ธาตุไฟ”** ที่เหมาะสมเสียก่อน คือ ไม่ร้อนเกินไป และไม่เย็นเกินไป

“ธาตุไฟ” ที่เหมาะสมนั้น พิจารณาจากอะไร ?

คำตอบ คือ ให้พิจารณาจาก **“ธาตุน้ำ”** คือ ทำให้อาตุน้ำ สามารถดำรงอยู่ได้ 3 สถานะในบรรยากาศธรรมชาติ คือ ของแข็ง (=น้ำแข็งหรือหิมะ) , ของเหลว และกาซ (=ไอน้ำ)



ถามต่อว่า : ทำไม “ธาตุน้ำ” จึงต้องมี 3 สถานะในบรรยากาศ ธรรมชาติ

คำตอบ คือ เพื่อที่ธรรมชาติจะสามารถกระจายน้ำไปได้
อย่างทั่วถึงบนผืนพิภพ โดยอาศัยการเปลี่ยนไปมาระหว่าง 3 สถานะ
นี้เอง (โปรดอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมจากหนังสือ "ความหมาย คุณธรรม
จริยธรรม จรรยาบรรณ และการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ" หน้า 12 - 17
จัดพิมพ์โดยธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) เพราะน้ำเป็นปัจจัย
สำคัญในการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิต โดยธาตุน้ำจะทำหน้าที่เป็นตัวทำ
ละลายที่สำคัญที่ทำให้สารต่างๆ ละลาย ผสมผสานและคลุกเคล้ากัน
จนสามารถรวมตัวกันและก่อตัวเป็นสิ่งมีชีวิตขึ้นมาได้

เมื่อธาตุไฟและธาตุน้ำ อยู่ในภาวะเหมาะสมอย่างที่กล่าวแล้ว
“ธาตุลม” ที่ในหลักธรรมแสดงว่า เป็นเรื่องของพลังในการขับเคลื่อน
หรือเคลื่อนไหวของสิ่งต่างๆ ก็อยู่ในภาวะที่เหมาะสมไปด้วย กล่าวคือ
ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “ปราณ” (ผู้รูบางท่านให้ความหมายว่า คือ
ออกซิเจน) หรือ “พลังแห่งชีวิต” ขึ้นในธาตุลม จึงพร้อมที่จะขับเคลื่อน
ขบวนการต่าง ๆ ของชีวิตให้ดำเนินต่อไปได้.....นอกจากนั้นยังทำให้
เกิดทิศทางการพัดของลมที่มีความแน่นอนและสม่ำเสมอ ซึ่งเป็น
ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดฤดูกาลต่างๆ โดยตรง กล่าวคือ

ลมที่พัดผ่านที่ที่มีน้ำแข็งหรือที่หนาวเย็น ก็จะทำให้เกิดความเย็นไปด้วย ทำให้เกิด “ฤดูหนาว”

ลมที่พัดผ่านที่ที่ร้อน ก็จะทำให้เกิดความร้อนไปด้วย ทำให้เกิด “ฤดูร้อน”

ลมที่พัดผ่านที่ที่เป็นห้วงน้ำ เช่น ทะเลหรือมหาสมุทร ก็จะทำให้เกิดความชุ่มชื้นไปด้วยทำให้เกิด “ฤดูฝน”



เมื่อธาตุต่าง ๆ อยู่ในภาวะที่เหมาะสม ก็จะทำให้ “ธาตุดิน” เกิดภาวะที่เหมาะสมไปด้วย กล่าวคือ ทำให้เกิดคุณสมบัติพร้อมที่จะรวมตัวกันและก่อกำเนิดเป็น “สารอินทรีย์” ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานของสิ่งมีชีวิตต่อไป

ดังนั้น กล่าวได้ว่า ดาวเคราะห์ดวงใด หากมีวิวัฒนาการจนมี “ธาตุไฟ” หรือ “อุณหภูมิจึงเหมาะสม ทำให้ “ธาตุน้ำ” สามารถมี 3 สถานะในบรรยากาศธรรมชาติ และเกิด “ปรมาณ” ขึ้น ใน “ธาตุดม” และทำให้ “ธาตุดิน” พร้อมที่จะมีคุณสมบัติก่อเกิดเป็น “สารอินทรีย์” ได้

นั่นหมายความว่า ดาวเคราะห์ดวงนั้นมี “อุตุเนียม” ที่เหมาะสมพร้อมที่จะรองรับการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ได้ และสิ่งมีชีวิตอันดับแรกที่จะเกิดขึ้น คือ “พืช” ซึ่งจะมี “พืชเนียม” เป็นกฎธรรมชาติที่รองรับและควบคุมต่อไป

ดังนั้น การกระทำใดที่มีผลต่อ “อุณหภูมิจึง หรือ “ธาตุไฟ” โดยเฉพาะการเผาผลาญพลังงานอย่างมหาศาล (อันที่จริงเกิดจากการที่มนุษย์ “กิน - อยู่” อย่างสุรุ่ยสุร่าย มุ่งตอบสนองของความต้องการของตนอย่างไม่มีขีดจำกัด ไม่ได้เป็นไปตามความจำเป็นหรือตามความต้องการที่แท้จริงของธรรมชาติ...อุตุเนียม จึงเป็นกฎธรรมชาติที่จำกัดไม่ให้มนุษย์บริโภคใช้สอยสิ่งต่างๆ ตามอำเภอใจ) จนเกิดภาวะเรือนกระจก ดังเช่นที่ปรากฏชัดในปัจจุบันในเรื่อง “ภาวะโลกร้อน” จึงเป็นมหันตภัยที่น่ากลัวและใหญ่หลวงที่สุด เพราะไปกระทบถึง “ธาตุไฟ” ซึ่งเป็นธาตุพื้นฐานที่สำคัญที่สุด ที่เป็นตัวควบคุมการเปลี่ยนแปลงของธาตุอื่นๆ

เมื่อ “ธาตุไฟ” เสียความสมดุลไป จะส่งผลทำให้ “ธาตุน้ำ” เสียความสมดุลไปด้วย กล่าวคือ ทำให้เกิดการเสียความสมดุล



ของ 3 สถานะของน้ำในธรรมชาติ น้ำแข็งบริเวณขั้วโลกทั้งสองและที่ปกคลุมอยู่ตามยอดเขาสูง จะมีอัตราการละลายที่เร็วขึ้นและมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลทำให้น้ำในมหาสมุทรปริมาณเพิ่มขึ้น ทำให้เกาะแก่งตลอดจนแผ่นดินที่อยู่ในพื้นที่ต่ำตามชายฝั่ง จมอยู่ใต้น้ำ และอาจถึงกับหายไปจากแผนที่โลก พื้นที่บางแห่งอาจเกิดภัยพิบัติจากน้ำท่วมอย่างรุนแรง นอกจากนั้นยังส่งผลถึง “ธาตุลม” ทำให้เกิดพายุต่างๆ มากขึ้นและรุนแรงขึ้น ทั้งพายุลมและพายุฝน รวมทั้งทำให้ทิศทางการพัดของลมเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลทำให้ฤดูกาลของภูมิภาคต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่มากและกระเทือนถึง “อุตุนิยาม” อย่างรุนแรง จะมีผลกระทบทำให้ “ธาตุดิน” รวมไปถึงพืช สัตว์ และมนุษย์ มีสภาพและวิถีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป สิ่งมีชีวิตหลายอย่างอาจไม่สามารถปรับตัวให้ดำรงอยู่ต่อไปได้ ก็อาจต้องล้มหายตายจากและสูญพันธุ์ไป นอกจากนั้นยังมีผลทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บที่แปลกๆ ใหม่ๆ ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ากลัวมาก!

5.2 พิษนิยาม : กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพืชพันธุ์

เมื่อ “อุตุนิยาม” หรือกฎธรรมชาติที่ทำให้ภาวะของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีความเหมาะสมแล้ว โดยเฉพาะทำให้ “ธาตุดิน” มีคุณสมบัติพร้อมที่จะก่อเกิดเป็น “สารอินทรีย์” ได้ ธรรมชาติก็จะมี “พิษนิยาม” หรือกฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพืชพันธุ์ มารับช่วงต่อ กล่าวคือ ทำให้เกิดสิ่งที่เป็น “สารอินทรีย์” ที่เรียกว่า “พืช” ขึ้น ซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษมากขึ้นไปกว่าเรื่องของ “อุตุนิยาม” คือ มีความสามารถในการสร้างสิ่งที่เหมือนกับตัวเองขึ้นและเพิ่มปริมาณมากขึ้นได้ เรียกความสามารถนี้ว่า “การสืบพืชพันธุ์” หรือ “การสืบพันธุ์”



การเกิดขึ้นของพืช ในแง่หนึ่ง เป็นดัชนีชี้วัดใหญ่ว่า “อุตุนิยาม” หรือกฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิหรือสิ่งแวดล้อมทางกายภาพนั้น มีความเหมาะสมจริง พื้นที่ใดมีพืชเกิดขึ้นอุดมสมบูรณ์ ย่อมหมายความว่า อุตุนิยามหรือสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่นั้น ๆ มีความเหมาะสมแล้วหรือมีความสมดุลเป็นอย่างดี

ในทางตรงข้าม หากพื้นที่ใด “ไม่มีพืช” หรือ “พืช” ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ นั้นย่อมเป็นเครื่องแสดงว่า “อุตุนิยาม” ในพื้นที่บริเวณนั้น ไม่มีความเหมาะสม เป็นพื้นที่ที่มีสภาวะแวดล้อมทางกายภาพไม่ดี ไม่รองรับต่อสิ่งมีชีวิตที่จะอาศัยและดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข

นัยสำคัญของการเกิดขึ้นของ “พืช” คือ การแปรสารวัตถุ (ดิน-น้ำ-ลม-ไฟ ที่อยู่ในภาวะสมดุล) ที่เป็น “สารอินทรีย์” ให้อยู่ในสภาพของ “สารอินทรีย์” ซึ่งเป็นสารที่เป็นโครงสร้างของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย และ “พืชนิยาม” ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้น และกระจายตัวของ “พืช” ไปในส่วนต่างๆ บนพื้นพิภพอย่างทั่วถึง ทั้งนี้เพื่อเตรียมการอะไรบางอย่าง ให้นิยามในลำดับถัดไป คือ “จิตตนิยาม” สามารถเกิดขึ้นและดำเนินต่อไปได้

การเกิดขึ้นของ “พืช” นอกจากเป็นเรื่องของ “สารอินทรีย์” ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว พิจารณาอีกแง่หนึ่ง เป็นการเตรียมให้เกิดมีสิ่งทีเรียกว่า “ปัจจัย 4” (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค) ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในลำดับถัดไปด้วย

นอกจากนั้น “พืช” ยังสามารถย้อนกลับมามีบทบาทต่อ “อุตุนิยาม” ด้วย โดยช่วยรักษาระบบความสมดุลของสิ่งแวดล้อมทาง



กายภาพ หรือ ความสมดุลของ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ให้สามารถดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืนยิ่งขึ้น โดยการ.....

●...เป็น “ป่าไม้” ซึ่งเป็นแหล่งให้ความชุ่มชื้นและความเย็น ทำหน้าที่ควบคุม “ธาตุไฟ” หรือเป็นตัวปรับอุณหภูมิหรืออาจเรียกว่า เป็นแอร์คอนดิชันของโลก ทำให้อากาศ และฤดูกาล เป็นไป โดยปกติ

●...เป็น “ป่าต้นน้ำ” ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เพื่อควบคุม “ธาตุน้ำ” หรือควบคุมและจัดระบบการจัดสรรของน้ำในธรรมชาติ (โปรดอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมจากหนังสือ "ความหมาย คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ" หน้า 12 - 17 จัดพิมพ์โดยธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

●...ในส่วนที่เกี่ยวกับ “ธาตุลม” กล่าวได้ว่า “พืช” เป็นแหล่งผลิต “ออกซิเจน” หรือ “ปราณ” ซึ่งเป็นพลังงานสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย

●...การเกิดและตายของพืช อันที่จริงเป็นกลวิธีการปรับปรุงสภาพของดินที่สำคัญ ทำให้ “ธาตุดิน” มีคุณภาพที่ดีและเหมาะสมยิ่งขึ้น ๆ ตลอดเวลา

ดังนั้น การกระทำใดที่มีผลต่อ “พืช” ดังเช่นที่ปรากฏชัด ในปัจจุบันโดยเฉพาะเรื่อง “การตัดไม้ทำลายป่า” จึงเป็นมหันตภัยที่น่ากลัวและใหญ่หลวงที่สุดอีกเรื่องหนึ่ง เพราะไปทำลาย สิ่งที่เป็นตัวการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ

“การตัดไม้ทำลายป่า” โดยเฉพาะในแง่ที่ไปทำลาย แอร์คอนดิชันของโลก เรื่องนี้จึงเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการ



หนึ่งของ “ภาวะโลกร้อน” นอกเหนือจากสาเหตุที่มาจาก การเผาผลาญพลังงานที่มากมายมหาศาล จนเกิดภาวะเรือนกระจก “การทำลายป่าต้นน้ำ” ทำให้แหล่งต้นน้ำลำธารถูกทำลาย ซึ่งจะส่งผลทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลองแห้งลง เกิดภาวะแห้งแล้งอย่างมากในฤดูแล้ง เพราะไม่มีป่าต้นน้ำคอยดูดซับน้ำฝน แล้วค่อย ๆ ปล่อยลงมาเติมแก่แม่น้ำลำคลอง ; และยังทำให้เกิดน้ำท่วมอย่างรุนแรงในฤดูฝน เพราะฝนตกลงมาเท่าใดก็ไหลลงสู่พื้นราบเท่านั้น ไม่มีป่าต้นน้ำคอยเก็บซับน้ำไว้ และยังหากมีการตัดไม้ทำลายป่าในบริเวณภูเขาอื่น ๆ ด้วย ก็เท่ากับเป็นการเปิดหน้าดิน ไม่มีรากไม้คอยยึดเหนี่ยวหน้าดินไว้ เมื่อมีฝนตกหนัก ก็จะมีการพัดพาเอาหน้าดินดังกล่าวให้ไหลลงมาพร้อมกับต้นไม้ที่ถูกตัด เกิดเป็นดินโคลนถล่มพร้อมท่อนซุง ดังที่มีข่าวให้ได้ยินบ่อยขึ้น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ากลัวมากอีกเช่นกัน

5.3 จิตตนิยาม : กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต

เมื่อ “อุตุนิยาม” และ “พีชนิยาม” มีความเหมาะสมแล้ว กล่าวคือ มีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสม มีดิน น้ำ ลม ไฟ ที่สมดุล และมีพืชเกิดขึ้นแล้ว ก็จะเป็นพื้นฐานรองรับให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “สัตว์” และจะมี “จิตตนิยาม” หรือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต มารับช่วงต่อเป็นลำดับถัดไป

การเกิดขึ้นของ “สัตว์” จึงเป็นเสมือนดัชนีบอกให้ทราบถึงความเหมาะสมของ “อุตุนิยาม” และความอุดมสมบูรณ์ของ “พีช” หรือ “พีชนิยาม” ว่ามีถึงในระดับสูงสุดแล้ว นั่นเอง



สาระสำคัญของ “สัตว์” ในที่นี้คือ การมีสิ่งที่เรียกว่า “ความรู้สึกนึกคิด” หรือที่เรียกง่าย ๆ ว่า “จิต” เกิดขึ้น

ทัศนะทางพระพุทธศาสนานั้น “พืช” ไม่มี “จิต” และได้อาศัย “จิต” เป็นเครื่องจำแนกความแตกต่างระหว่าง “พืช” กับ “สัตว์” และยังได้แสดงไว้ชัดว่า “จิต” เป็นธรรมชาติอีกประเภทหนึ่ง จัดเป็นธรรมชาติฝ่ายนามธรรม ที่แตกต่างออกไปจากธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ซึ่งเป็นธรรมชาติฝ่ายรูปธรรม แต่สามารถทำงานหรือทำหน้าที่ร่วมกับธรรมชาติฝ่ายรูปธรรมได้ โดยผ่านสิ่งที่เรียกว่า “ประสาท” หรือ “ระบบประสาท”

ดังนั้นสาระสำคัญของ “สัตว์” ที่นอกจากจะมี “จิต” แล้ว ยังจะต้องมีสิ่งที่เรียกว่า “ประสาท” อีกด้วย

จิตตนิยามที่เป็นพื้นฐานควบคุมการทำงานของจิตหรือพฤติกรรมความเป็นไปของสัตว์ต่างๆ ก็คือ สิ่งที่เรียกว่า “สัญชาตญาณ”

“สัญชาตญาณ” คือ ความรู้ที่มีมาพร้อมจิต เป็นความรู้ที่มีมาแต่กำเนิด และเกิดขึ้นได้เองโดยไม่ต้องมีใครสั่งสอน เพื่อที่จะควบคุมความเป็นไปต่าง ๆ ของสัตว์ และทำให้สัตว์ทั้งหลายสามารถรักษาดำรงชีวิตอยู่ได้

สัตว์ทุกชนิดจะต้องมี “สัญชาตญาณ” ที่ “จิตตนิยาม” หรือกฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิตให้มา

เรื่อง “สัญชาตญาณ” ที่ธรรมชาติให้มานี้ ในปัจจุบันสามารถศึกษาและเรียนรู้ได้ง่าย มีหลายหน่วยงานที่ได้ทำการศึกษาและถ่ายทอดเป็นภาพยนตร์สารคดีออกมามากมาย ให้ได้ชมทั่วไปเกี่ยวกับชีวิตของสัตว์โลกต่าง ๆ เช่น จากรายการ “Animal Planet” หรือ “Discovery Channel (เกี่ยวกับสัตว์)” เป็นต้น ซึ่งทำให้เห็นถึงความน่าทึ่ง



และความอัศจรรย์ยิ่งของ “จิตตนิยาม” ที่ทำให้ “สัตว์” ต่าง ๆ รู้จัก และสามารถทำอะไร ๆ ได้มากมาย โดยไม่ต้องมีใครมาสั่งสอนเลย เรื่องของ “จิตตนิยาม” ในกรณีของ “มนุษย์” มีความแตกต่างจากสัตว์อื่นๆ เป็นอย่างมาก เนื่องจากมนุษย์มีระบบประสาทที่มีความสมบูรณ์พิเศษ ประกอบกับมีคุณภาพของ “จิต” ที่มีศักยภาพสูง ดังนั้น “มนุษย์” นอกจากจะมีเรื่องของ “สัญชาตญาณ” ดังที่กล่าวไปแล้ว ก็ยังมี “ภาวิตญาณ” คือ ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้และฝึกฝน ไม่ได้มีมาเองหรือเกิดขึ้นเองมาแต่กำเนิดเพิ่มเติมมากไปกว่าสัตว์อื่นๆ

และจาก “จิตตนิยาม” ในเรื่อง “ภาวิตญาณ” นี้เอง จึงทำให้ “มนุษย์” มีพัฒนาการในการดำรงอยู่ที่มากกว่าและแปลกไปกว่าที่เป็นไปเองตามสัญชาตญาณ เมื่อนานเข้า “ภาวิตญาณ” นี้ได้เข้าไปแทนที่และถึงกับลบล้าง “สัญชาตญาณ” ะไรบางอย่าง จนถึงจุดหนึ่งได้ทำให้มนุษย์ไม่สามารถดำรงอยู่โดยลำพังเพียงสัญชาตญาณ เช่น สัตว์อื่นๆ อีกต่อไป ต้องมีการเรียนรู้และฝึกฝนอบรมจนมีความรู้อะไรบ้างอย่างเพิ่มเติม จึงจะทำให้สามารถดำรงอยู่ได้ และกลายเป็นชีวิตที่ต้องขึ้นกับการฝึกฝนอบรมตนเป็นสำคัญ จนในที่สุดกลายเป็นชีวิตที่นำเอาผลจากการฝึกอบรมมาเป็นเครื่องวัดและตัดสินคุณค่า-ความสำเร็จ ในความเป็นมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับพุทธพจน์บทหนึ่งที่ตรัสว่า “**ทนุโต เสฏฐิโฐ มนุสฺสสฺสึ**” แปลว่า “**ในหมู่มนุษย์ คนที่ประเสริฐ คือคนที่ฝึกแล้ว**” ซึ่งมีนัยสำคัญว่า มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่จะต้องได้รับการเรียนรู้ และฝึกฝนตน และเพราะการเรียนรู้และฝึกฝนตน จึงทำให้มนุษย์มีความประเสริฐ เลิศ และวิเศษ ไม่ได้หมายความว่าอย่างที่อาจเข้าใจผิด



กันมากกว่า มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ กล่าวคือ พอเกิดเป็นมนุษย์เท่านั้น ก็ประเสริฐขึ้นมาทันที

จิตตนิยาม คือ “ภาวิตญาณ” จึงเป็นสิ่งกำหนดให้ชีวิตของมนุษย์ ต้องมีการเรียนรู้และฝึกฝนตนเอง

หากมนุษย์ไม่เรียนรู้และฝึกฝนตนเอง หรือเรียนรู้และฝึกฝนที่ไม่ถูกวิธีแล้ว ก็จะกลายเป็นสิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถเอาตัวรอดหรือดำรงชีวิตอยู่ได้ และอาจกลายเป็นชีวิตที่ก่อปัญหาให้เกิดขึ้นทั้งต่อตนเอง สังคม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมได้อย่างกว้างขวาง

แต่หากมนุษย์ได้เรียนรู้และฝึกฝนอย่างถูกวิธีแล้ว ก็จะกลายเป็นชีวิตที่มีความประเสริฐ และเลิศล้ำสุดประมาณ

สัตว์ที่ดำรงชีพอยู่ด้วย “สัญชาตญาณ” อีกนัยหนึ่งมีความหมายว่า สัตว์นั้นๆ ไม่สามารถพัฒนาตนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ จึงมีวิถีชีวิตและรูปแบบการดำรงอยู่ที่ไม่มีความแตกต่างกันนักในสัตว์แต่ละประเภท

ส่วนมนุษย์ซึ่งมี “ภาวิตญาณ” ทำให้สามารถเรียนรู้และฝึกฝนพัฒนาตนได้อย่างไม่มีขีดจำกัด ทั้งในทางที่เจริญขึ้นหรือเสื่อมลงกว่าที่เป็นไปตามสัญชาตญาณก็ได้ เราจึงสามารถเห็นความแตกต่างในชีวิตและสังคมของมนุษย์ ทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรมคือจิตใจ ได้มากมายเหลือเกิน กล่าวเฉพาะในด้านจิตใจ มีตั้งแต่คนดีที่สุด จนถึงคนเลวที่สุด , คนที่มีน้ำใจกรุณามหาศาลอย่างที่เรียกว่าพระโพธิสัตว์ จนถึงคนที่มีจิตใจอำมหิตโหดเหี้ยม สามารถฆ่าล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ได้

ศาสตร์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ค้นพบ ตลอดจนประดิษฐ์กรรมแปลกใหม่ที่มนุษย์คิดและสร้างสรรค์ขึ้นมา เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เป็นเครื่องยืนยัน



ความจริงที่กล่าวนี้เป็นอย่างดี ซึ่งนอกจากจะมีภาวิตญาณในเรื่องของ
วัตถุหรือธรรมชาติฝ่ายรูปธรรมแล้ว มนุษย์ยังมีภาวิตญาณในเรื่องของจิต
หรือธรรมชาติฝ่ายนามธรรมอย่างลึกซึ้งและสุดหยั่ง สามารถฝึกฝนให้
จิตมีภาวะที่ตั้งงามและมีประสิทธิภาพสูง จนถึงขนาดทำให้เกิดจิตที่เป็น
“ฌาน” สามารถกระทำในสิ่งที่เรียกว่า “อภิญญา” หรือ “ฤทธิ์” ในด้าน
ต่าง ๆ และไปไกลถึงกับสามารถเปลี่ยนบุคคลจากปุถุชนให้กลายเป็น
“พระอรหันต์” ผู้หมดจดสิ้นเชิงจากทุกข์และกิเลสในจิตใจได้ ซึ่งมี
ผู้บางท่านได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจมากกว่า **นี่คือพัฒนาการที่สูงสุด
ของ “ภาวิตญาณ” ที่สามารถทำให้เกิดภาวะของชีวิตที่สามารถ
เอาชนะความรู้สึกนึกคิดที่อยู่ภายใต้ “สัญชาตญาณ” ได้อย่าง
เด็ดขาด** ซึ่งจะได้กล่าวให้ละเอียดขึ้นต่อไปในหัวข้อ “ธรรมนิยาม”

5.4 ธรรมนิยาม : กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการกระทำ ของมนุษย์

เมื่อ “จิตตนิยาม” มีความเหมาะสมจนทำให้เกิด “สัตว์” ต่าง ๆ
โดยเฉพาะเมื่อมี “มนุษย์” เกิดขึ้น ; นับสำคัญของความแตกต่างระหว่าง
สัตว์อื่น ๆ กับมนุษย์ อย่างที่กล่าวไปแล้ว คือ สัตว์อื่น ๆ ดำรงชีพอยู่ด้วย
สัญชาตญาณเพียงอย่างเดียวเป็นส่วนใหญ่ แต่มนุษย์ดำรงชีพอยู่ด้วย
ทั้งสัญชาตญาณและภาวิตญาณ

การดำรงชีพของสัตว์ต่างๆ ที่อยู่ด้วย “สัญชาตญาณ” นั้น
อันที่จริงก็นับว่ามีผลดีอยู่นั่นเอง โดยเฉพาะในแง่ที่จะไม่มีการกระทำ
ที่เป็นการทำลายระบบนิเวศในสิ่งแวดล้อมเลย

สำหรับ “มนุษย์” นั้นมีสิ่งที่เพิ่มขึ้นมา คือเรื่อง “ภาวิตญาณ”



จึงทำให้มนุษย์สามารถเรียนรู้และกระทำสิ่งต่างๆ ที่แปลกใหม่ ซึ่งมีความแปลกแยกไปจากธรรมชาติที่เป็นอยู่และมีอยู่เดิมได้มาก

สิ่งแปลกใหม่ที่มนุษย์กระทำขึ้นนี้ เป็นสิ่งที่มีนัยสำคัญยิ่ง เพราะสามารถส่งผลที่เป็นอันตรายคุกคาม และถึงขั้นทำลาย นิยามต่างๆ โดยตรง กล่าวคือ สามารถทำลาย อุดุนิยาม พิชนิยาม และจิตตนิยาม ที่รองรับความสมดุลและการดำรงอยู่ของชีวิต ตามที่ได้กล่าวไปแล้วทั้งหมดได้

นอกจากนั้นกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ยังสามารถทำให้เกิดสิ่งที่เป็น “มลพิษ” ขึ้นในสิ่งแวดล้อม ส่งผลและทำอันตรายต่อการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย รวมถึงมนุษย์ ด้วย อย่างน่ากลัว

กรรมหรือการกระทำของมนุษย์ ยังสามารถส่งผลต่อสังคมของมนุษย์เอง ให้เกิดความสงบสุขหรือวิฤตการณ์ ขึ้นอยู่ว่าการกระทำนั้นเป็นไปในทางเบียดเบียนหรือเกื้อกูลต่อกัน และยังส่งผลต่อจิตของบุคคลในทางจิตตนิยาม กล่าวคือ หากมีการกระทำบ่อยๆ ในลักษณะใด ก็จะทำให้เสริมสร้างให้เกิดคุณภาพจิตใจในลักษณะนั้นขึ้นมา

ดังนั้น เมื่อมี “มนุษย์” เกิดขึ้น หรือกล่าวให้ชัด คือ เมื่อมี สิ่งมีชีวิตที่มี “ภาวิตญาณ” เกิดขึ้น ธรรมชาติจึงมี “กรรมนิยาม” หรือกฎธรรมชาติเกี่ยวกับการกระทำ มารับช่วงต่อเป็นลำดับถัดไป ทั้งนี้เพื่อควบคุมมนุษย์ให้มีการกระทำและดำรงตนอยู่ในกรอบของ “ภาวิตญาณ” ในส่วนเท่าที่จะไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อตนเอง ไปถึงไม่ส่งผลกระทบให้เกิดการทำลายต่อนิยามอื่น ๆ



เรื่อง “กรรมนิยาม” นี้ จึงถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของ “มนุษย์” และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “มนุษย์” โดยเฉพาะ

หลักหรือกฎธรรมชาติ ในเรื่อง “กรรมนิยาม” มีอยู่ว่า “การกระทำทุกอย่างย่อมมีผล ; การกระทำที่ดีที่ถูกต้อง ย่อมให้ผลเป็นความสุข และการกระทำที่ไม่ดีที่ไม่ถูกต้อง ย่อมให้ผลเป็นความทุกข์”

“กรรมนิยาม” อาศัย “ความสุขและความทุกข์” เป็นสิ่งควบคุมการกระทำของมนุษย์ กล่าวคือ เมื่อมนุษย์กระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ก็จะมีผลให้มีความสุข ความสงบ และสันติ แต่หากกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ก็จะมีผลให้เป็นความทุกข์ ความเดือดร้อน และภัยพิบัติต่าง ๆ

การกระทำที่ “ถูกต้อง” หรือ “ไม่ถูกต้อง” ของมนุษย์ พิจารณาจากอะไร ?

คำตอบ คือ อยู่ที่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องอุตุนิยาม พิชนิยาม และจิตตนิยาม ตามที่ได้กล่าวไปแล้ว

การกระทำที่ “ถูกต้อง” คือ การกระทำที่สอดคล้องกับ นิยามต่าง ๆ ที่นำไปสู่ผลคือ ความสุข ความสมดุล และยั่งยืน

ส่วนการกระทำที่ “ไม่ถูกต้อง” คือ การกระทำที่มีผล คือความทุกข์ และเป็นการทำลายนิยามต่างๆ ให้เกิดปัญหา และความเดือดร้อน

มีข้อพึงระมัดระวังเป็นพิเศษในเรื่อง “กรรมนิยาม” ที่อาจทำให้เกิดความไขว่เขวและสับสนได้มาก โดยเฉพาะเรื่องของ “ความสุข” ที่เป็นผลของการกระทำที่ถูกต้อง ถูกลำนำไปปนเปื้อนกับ “ความสุข” ที่เป็นผลจากการได้รับตอบสนองในสิ่งที่บุคคลมีความต้องการ ซึ่งอันที่จริงเป็นคนละเรื่องกัน



“ความสุข” ที่เกิดขึ้นจากการได้รับสิ่งตอบสนองตามความต้องการนั้น โดยปรกติแล้ว ไม่ควรจะเรียกว่าเป็น “ความสุข” ; แท้จริงเป็นเพียง “ความรู้สึกสนใจ” ที่ความต้องการได้รับการบำบัด เพราะต้องอิงอยู่กับความต้องการเป็นสำคัญ หากไม่มีความต้องการเสียแล้ว แม้ได้รับสิ่งตอบสนองนั้นๆ มา ก็อาจไม่มีความสุขเกิดขึ้น ดังนั้น จึงไม่สามารถนำมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินความถูกต้องหรือไม่ถูกต้องในการกระทำของมนุษย์ได้ โดยเฉพาะ “กรรมนิยาม” ซึ่งเป็นกฎธรรมชาตินั้น ไม่ขึ้นต่อความต้องการหรือไม่ต้องการของใคร ๆ

ในเรื่องกฎแห่งกรรมที่มีปัญหาในความเข้าใจของมนุษย์ ก็เพราะไปเอา “ความสุข” ที่เกิดจากการตอบสนองความอยากของตนเป็นเกณฑ์ แทนที่จะเอา “ความสุข” ที่เกิดจากการกระทำถูกต้องตามกฎธรรมชาติหรือนิยาม 5 เป็นเกณฑ์

นอกจากนั้น “กรรมนิยาม” ยังมีเรื่องราวและแง่มุมที่ลึกซึ้งที่สามารถส่งผลที่เป็นความสุขและความทุกข์ ได้ในลักษณะที่รู้เห็นได้ยาก อย่างที่ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า “วิบากกรรม” ซึ่งสามารถส่งผลของการกระทำได้ในลักษณะที่เร้นลับ และยังส่งผลได้อย่างที่เรียกว่า “ข้ามภพข้ามชาติ”

เรื่องของ “วิบากกรรม” นี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่าเป็นเรื่อง “อจินไตย” บุคคลไม่ควรนำมาคิดให้มากจนเกินไป เพราะอาจทำให้เป็นบ้าได้ โดยสอนให้มีความเชื่อในเรื่องนี้ก็เพียงพอแล้ว ก็สำเร็จประโยชน์แล้ว ซึ่งในหนังสือนี้จะยังไม่กล่าวถึงเรื่องของ “กรรมนิยาม” ในแง่นี้ แต่จะกล่าวในลักษณะเท่าที่สามารถเห็น ๆ ได้ง่าย และกล่าวเฉพาะแง่มุมที่ไหลลื่นต่อเนื่องกันตามระบบของนิยาม 5 นี้เท่านั้น



หากมนุษย์ยังมองไม่เห็นถึงการกระทำที่ไม่ถูกต้องของตน หรือไม่สำนึกแล้วแก้ไขในการกระทำที่ไม่ถูกต้องนั้น และยังมี การกระทำที่ไม่ถูกต้องมากขึ้น ก็จะมี ความทุกข์เป็นผลเกิดขึ้น ในการดำรงชีพ มากขึ้น หนักขึ้น รุนแรงขึ้น ตามลำดับ จนถึงจุดหนึ่ง “กรรมนิยาม” ก็อาจจะต้องถึงกับทำการล้าง “มนุษย์” ให้แทบ หหมดสิ้นไป เพราะการกระทำที่ไม่ถูกต้องนั้นได้ไปทำลายนิยาม ต่างๆที่มีอยู่ ทำให้ไม่สามารถรองรับการกระทำของมนุษย์ใน ลักษณะนี้ได้อีกต่อไป เพื่อที่จะได้เริ่มต้นใหม่ และเป็นเสมือน การเยียวยารักษานิยามต่าง ๆ ให้สามารถยังคงดำรงอยู่และ ทำหน้าที่ต่อไปได้

ในเรื่อง “กรรมนิยาม” นอกจากจะเป็นเรื่องของธรรมชาติที่ เป็นไปตามกฎของธรรมชาติแล้ว มนุษย์ซึ่งมี “ภาวิตญาณ” ยังมีความ สามารถพิเศษในการบัญญัติสิ่งที่เรียกว่า “วินัย” (=ข้อบังคับ,ระเบียบ, กฎหมาย, ประเพณี เป็นต้น) เพิ่มเติมจาก “กรรมนิยาม” ในธรรมชาติ ซึ่งอาจเรียกใหม่ว่า “กรรมนิยาม (ประดิษฐ์)” เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้กำหนด กันขึ้นมาเอง และมีบทลงโทษต่อบุคคลที่มีการกระทำฝ่าฝืนต่อวินัยที่ ตั้งขึ้น เพื่อช่วยควบคุมและกำกับการกระทำของมนุษย์อีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้เห็นเป็นกรอบที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ในการกำกับการกระทำของ มนุษย์ให้เป็นไปตาม “กรรมนิยาม” ที่ถูกต้อง ไม่ให้บังเกิดผลที่จะไปทำลาย นิยามอื่นๆ และให้ได้ผลในการควบคุมการกระทำของมนุษย์รวดเร็ว ยิ่งขึ้นกว่าที่จะปล่อยให้ เป็นไปเองตาม “กรรมนิยาม” ของธรรมชาติ

ดังนั้น ในกรณีของ “มนุษย์” จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องได้รับการอบรมและเรียนรู้ในเรื่อง “กรรมนิยาม (ของ



ธรรมชาติ)” เพื่อที่จะได้รู้ว่าอะไรที่ทำได้ อะไรที่ทำได้ อะไรที่
ควรทำ อะไรที่ไม่ควรทำ และยังคงต้องมี “กรรมนิยาม (ประดิษฐ์)”
ที่เข้มแข็ง ที่คอยจัดการกับบุคคลที่มีการกระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติ
ต่างๆที่ได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหากขาดอย่างใด
อย่างหนึ่งไป ก็จะก่อให้เกิดผลร้ายนานัปการ

5.5 ธรรมนิยาม : กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ของสิ่งทั้งหลาย

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า “กรรมนิยาม” มี “ความสุขและความทุกข์”
เป็นสิ่งที่ควบคุมการกระทำของมนุษย์ เพื่อให้รู้ว่าอะไรที่กระทำได้ และอะไร
ที่กระทำไม่ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาอย่างผิวเผินแล้ว เรื่องทั้งหมดก็น่าจะยุติ
แต่เพียงเท่านั้น ไม่น่าจะมีนิยามอะไรต่อไปอีก

แต่แล้วมนุษย์ก็กลับมามีปัญหาเกี่ยวกับเรื่อง “ความสุขและ
ความทุกข์” ที่เกิดขึ้นนั้นเสียเอง กล่าวคือ เกิดมีปัญหาที่ว่า “รักสุข-
เกลียดทุกข์” ขึ้นมาในจิตใจ ทั้งๆที่ได้โดยความเป็นจริงแล้ว
“สุขและทุกข์” ไม่ใช่เป็นสิ่งที่จะให้ “รักหรือเกลียด” เลย

ทั้งนี้เพราะ “ความสุขและความทุกข์” ที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติ
แล้วเป็นเสมือนมาตรบอกเพื่อให้ทราบถึงความถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง
ของการกระทำของมนุษย์เท่านั้น

อาจเปรียบได้กับมาตรเตือนความร้อนของเครื่องยนต์ ที่คอย
บอกให้ทราบถึงความปกติหรือผิดปกติในการทำงานของเครื่องยนต์
ซึ่งไม่ใช่เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลต้องไปรักษตัวมาตร หากชี้ว่าขณะนั้นอุณหภูมิ
อยู่ในภาวะปกติ หรือไปเกลียดตัวมาตร หากชี้ว่าขณะนั้นอุณหภูมิร้อน
จนเกือบถึงขีดแดงแล้ว



ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ มีผลทำให้จิตของมนุษย์ตกอยู่ในภาวะ
ขึ้น ๆ ลง ๆ ฟุ้ง ๆ แปร ๆ ไปตามอำนาจของ “ความสุขและความทุกข์”
ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา หาความเป็นปกติสุขที่แท้จริงไม่ได้

นอกจากนั้นปัญหายังรุนแรงยิ่งขึ้นไปอีก ด้วยการไป
หลงใหลมัวเมากับรสชาติของ “ความสุข” ที่เกิดขึ้นจากการตอบสนอง
สนองความอยากของตน จนสามารถกระทำได้ทุกอย่างและทุก
วิธีการในทางที่ไม่ถูกต้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งรสชาติของความสุข
อย่างที่ต้องการนั้น

มาถึงจุดนี้ ต้องอาศัยมนุษย์ผู้มีสติปัญญาลึกซึ้งเป็นพิเศษ
จึงได้ค้นพบต่อไปว่า ลำพังการรู้และปฏิบัติถูกต้องในเรื่อง “ธรรมนิยาม”
ที่มี “ความสุขและความทุกข์” เป็นสิ่งควบคุมการกระทำของมนุษย์นั้น
ยังไม่พอเพียงพอที่จะนำมนุษย์ ไปสู่ภาวะที่เป็นอุดมคติที่น่าพึงใจได้อย่าง
แท้จริง เพราะจิตของมนุษย์ยังตกอยู่ในภาวะที่ต้องขึ้น ๆ ลง ๆ ฟุ้ง ๆ แปร ๆ
ไปตามความสุขและความทุกข์ที่ได้รับ และกระวนกระวายไปกับความสุข
และทุกข์ ซึ่งเกิดจากการตอบสนองในสิ่งที่ต้องการ ยังไม่สามารถดำรง
จิตให้เป็นปกติสุขได้อย่างยั่งยืนและตลอดเวลา

ในที่สุดได้ค้นพบว่า ยังมี “ธรรมนิยาม” ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติ
อีกประเภทหนึ่ง และเป็นนิยามในลำดับสุดท้าย สำหรับการพัฒนา
จิตของบุคคลให้อยู่เหนืออำนาจการครอบงำจาก “ความสุขและ
ความทุกข์” ทั้งหลาย และเหนืออำนาจการร้อยรัดเสียดแทงจาก
สิ่งทั้งปวง กลายเป็นจิตที่ไม่มีอะไรสามารถทำให้เกิดปัญหา ฟุ้ง ๆ
แปร ๆ ขึ้น ๆ ลง ๆ ได้อีกต่อไป

“ธรรมนิยาม” เป็นกฎธรรมชาติที่ครอบคลุมกฎธรรม-
ชาติอื่น ๆ ทั้งหมด ครอบคลุมทุกสิ่ง ไม่มียกเว้น ทั้งสิ่งที่มีปัจจัย



ปรุ่งแต่ง(สังขตธรรม) และ สิ่งที่ไม่ม่มีปัจจุัยปรุ่งแต่ง (อสังขตธรรม หรือ นิพพาน)

แต่เนื่องจกสิ่งที่ไม่ม่มีปัจจุัยปรุ่งแต่ง ไม่มีเรื่องราวที่จะกล่าวถึงในรายละเอียดเท่าใด ดังนั้น “ธรรมนิยาม” ที่จะกล่าวต่อไป จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องด้วยสิ่งที่มีปัจจุัยปรุ่งแต่งเป็นสำคัญ

กฎธรรมชาติใน “ธรรมนิยาม” มี 2 กฎใหญ่ คือ :-

1) กฎอทั้ปัจจุัยตา และ

2) กฎไตรลักษณ์

1) กฎอทั้ปัจจุัยตา มีสาระอย่างที่ได้แสดงไว้ว่า

“ เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี ,
เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น ,
เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี ,
เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้จึงดับไป .”

กฎอทั้ปัจจุัยตา แสดงให้เห็นว่า สิ่งที่เป็นสังขตธรรมย่อมมีการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ เป็นไปตามเหตุปัจจุัยของธรรมชาติ ไม่มีอะไรที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจการสร้างหรือการดลบันดาล หรือเกิดขึ้นด้วยความบังเอิญ หรือดำรงอยู่อย่างเป็นเอกเทศที่ไม่ต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น

นิยามต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปแล้ว คือ อุตุนิยาม พีชนิยาม จิตตนิยาม และกรรมนิยาม อันที่จริงเป็นเพียงการแสดงให้เห็นถึงรายละเอียดของ “ธรรมนิยาม” ที่ปรากฏในด้านต่าง ๆ เท่านั้นเอง ว่าจะไรเป็นเหตุปัจจุัย และทำให้เกิดอะไรขึ้น

2) กฎไตรลักษณ์ คือ กฎที่แสดงให้เห็นภาวะหรือสามัญลักษณ์ 3 ประการ ที่เสมอเหมือนกันของสิ่งที่มีปัจจุัยปรุ่งแต่งทั้งหลาย กล่าวคือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา



“อนิจจัง” คือ ภาวะ “ไม่เที่ยง” หรือ “เปลี่ยนแปลง” หมายความว่า สิ่งต่าง ๆ อยู่ในภาวะที่กำลังเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และมีการอบของการเปลี่ยนแปลงเป็นที่แน่นอน คือ เป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ว่า “เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี”

“ทุกขัง” คือ ภาวะ “ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้” หมายความว่า สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในภาวะกำลังเปลี่ยนแปลงนั้น มีภาวะที่ถูกบีบคั้นอยู่ตลอดเวลาเช่นกัน ให้ไม่สามารถดำรงอยู่ในสภาพเดิมได้

“อนัตตา” มีความหมายว่า “ไม่ใช่ตัวตน” หมายความว่า ไม่มีสิ่งใดที่จะยึดถือเอาเป็นสาระหรือแก่นสารได้ว่าเป็นตนหรือของตน และไม่สามารถบังคับบัญชาให้สิ่งต่าง ๆ เป็นไปตามอำเภอใจตนได้

จิตของบุคคลผู้รู้และเข้าถึง “ธรรมนิยาม” จะเห็นว่า “ความสุขและความทุกข์” อันที่จริง เสมอเหมือนกันโดยความเป็นเหตุปัจจัยที่ว่า “เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี”

เมื่อมีเหตุปัจจัยที่ให้ผลเป็นสุข ก็สุข ; เมื่อมีเหตุปัจจัยที่ให้ผลเป็นทุกข์ ก็ทุกข์ ทั้งสุขและทุกข์ที่เกิดขึ้น ล้วนถูกต้องแล้ว ซึ่งต่างก็เป็นไปตามเหตุปัจจัย จึงไม่ทำให้เกิดความหลงรักในสุข และหลงเกลียดในทุกข์

นอกจากนั้นบุคคลผู้รู้และเข้าถึง “ธรรมนิยาม” เมื่อจะกระทำการใด ๆ ก็จะกระทำด้วยความรู้เท่าทันในความจริง และเป็นไปตามเหตุปัจจัยของธรรมชาติในเรื่องนั้น ๆ (=กฎอิทัปปัจจยตา) และที่สำคัญคือด้วยจิตที่ไม่ยึดมั่นถือมั่น กล่าวคือ ไม่หวังผล ไม่บังคับ ไม่คาดหวัง ไม่เร่งรัดผลให้เกิดขึ้นตามอำเภอใจตน (=กฎไตรลักษณ์) เพราะรู้เท่าทันว่า ผลย่อมเกิดขึ้นตามเหตุ โดยไม่เกี่ยวกับความหวังหรือการคาดหวังของใคร ๆ



และเพราะความไม่ยึดมั่นถือมั่นใดๆ นี้เอง จึงทำให้จิตใจของบุคคลมีแต่ความปลอดโปร่ง โล่ง เบา ไม่มีอาการขึ้นๆ ลงๆ พุงๆ แพบๆ ไม่มีความสะดุ้งหรือหวั่นไหว เป็นอิสระ และเป็นไท ปลอดพ้นจากความร้อยรัดเสียดแทงจากสิ่งทั้งปวง ซึ่งในพุทธศาสนาเรียกจิตชนิดนี้ว่า “วิมุตติจิต” หรือ “จิตหลุดพ้น” ซึ่งเป็นอุดมคติแท้จริงและสูงสุดที่มนุษย์จะสามารถพัฒนาไปได้ สมดังพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า “บุคคลผู้หมดสิ้นอุปาทาน (=ความยึดมั่นถือมั่น) ย่อมปรินิพพาน”

จิตที่เข้าถึง “ธรรมนิยาม” นี้ เป็นผลของภาวิตญาณสูงสุดทางจิตใจของมนุษย์ ที่สามารถพัฒนาและบรรลุถึงได้ ทำให้กลายเป็นบุคคลอุดมคติที่อยู่เหนืออำนาจความบีบคั้นที่มาจาก “สัญชาตญาณ” ทั้งหมดได้ เป็นผู้ที่ไม่มีอะไรที่จะทำให้เกิดความหวั่นไหว หรือเกิดความทุกข์ ได้อีกต่อไปโดยเด็ดขาด และสิ้นเชิง ชีวิตที่ยังดำรงอยู่ มีแต่การกระทำที่ถูกต้องและอำนาจ แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และความสุขแก่สรรพสิ่งอย่างไม่มีประมาณ

6 จากปัญญา จึงมาสู่ “หน้าที่”

ปัญญาที่รู้เข้าใจในธรรมชาติชีวิตของตนเอง ตลอดจนเจตนิยาม 5 ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว อันที่จริงก็คือความรู้เกี่ยวกับกฎธรรมชาติ ที่เป็นตัวควบคุมความเป็นไปของสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติทั้งหมด

คำว่า “กฎ” นี้ มีใจความสำคัญว่า “จะต้องปฏิบัติตาม” หากไม่ปฏิบัติตาม ก็จะนำมาซึ่งปัญหาและความเดือดร้อนต่าง ๆ



กล่าวอีกนัย : เพราะธรรมชาติมี “กฎ” หรือ “นิยาม5” ควบคุมความเป็นไปของสิ่งต่างๆ นี้เอง สิ่งต่างๆ ในธรรมชาติ จึงมี “หน้าที่” ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ หรือนิยาม5 ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดและความเป็นปกติสุขในการดำรงอยู่ของ สิ่งต่างๆ นั่นเอง

และสิ่งที่มีหน้าที่ที่จะต้องเรียนรู้และปฏิบัติตามในที่นี้ โดยเฉพาะก็คือ “มนุษย์” ทั้งนี้เพราะมนุษย์เท่านั้นที่มี “ภาวิตญาณ” ที่สามารถเลือกกระทำการต่างๆ ได้โดยอิสระทั้งในทางที่เกื้อกูลและทำลาย ซึ่งสิ่งอื่น ๆ ไม่มีความสามารถเช่นที่ว่านี้

ดังนั้นมนุษย์ที่เกิดมาทุกคน หากหวังความเป็นปกติสุข และความเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่อย่างยั่งยืน ทั้งของมนุษย์เอง รวมไปถึงสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติ ก็จะต้องได้รับการฝึกฝนอบรม ให้มีความรู้และปฏิบัติให้ถูกต้องต่อกฎธรรมชาติหรือนิยาม 5 ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการศึกษาจะขาดเรื่องเหล่านี้ไม่ได้เลย

กล่าวได้ว่าหลักประกันความสงบสุข สันติ ของมนุษย์ รวมไปถึงทุกสิ่งในธรรมชาติที่แท้จริงและยั่งยืน ขึ้นอยู่กับมนุษย์เพียงอย่างเดียวเท่านั้นว่าจะรู้จักและปฏิบัติตนให้ถูกต้อง สอดคล้องกับกฎธรรมชาติหรือนิยาม5 ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ได้มากน้อยเพียงใด

การกระทำใดที่มีผลไปทำลายกฎธรรมชาติหรือนิยาม5 นี้ ไม่ใช่เรื่องเล็ก และอย่าเห็นเป็นเรื่องเล็กน้อย แท้จริงเป็นเรื่องใหญ่ และนับเป็นการกระทำที่ร้ายแรงที่สุด เสียหายที่สุด อาจเปรียบ



ได้กับการกระทำที่เป็น “อนันตริยกรรม” ในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกรรมที่เลวร้ายที่สุด ให้ผลหนักที่สุด เทียบได้กับ “ปีศาจมาตุฆาต” คือ การฆ่าพ่อ-แม่ของตนเอง เลยทีเดียว

ทั้งนี้เพราะ “มนุษย์” เป็นผลผลิตของกฎธรรมชาติหรือนิยาม 5 ; พัฒนาการของนิยาม 5 มองในแง่หนึ่งก็เพื่อสร้าง “มนุษย์” รวมถึงสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติให้มีภาวะเหมาะสมเพื่อการรองรับการอุบัติและดำรงอยู่ กฎธรรมชาติหรือนิยาม 5 จึงเปรียบได้ว่าเป็น “พ่อ-แม่” ของมนุษยชาติ รวมตลอดถึงสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติทั้งหมด การกระทำที่ไปทำลายกฎธรรมชาติหรือนิยาม 5 จึงเป็นเสมือนการฆ่าพ่อ-แม่ที่เป็นผู้สร้างและผู้ให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งจะส่งผลเสียหายร้ายแรงไม่เพียงต่อมนุษย์เท่านั้น แต่รวมไปถึงทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติที่เป็นผลมาจากนิยาม 5 ทั้งหมด

7 จากนิยาม 5...นำมาสู่การปฏิบัติตนของมนุษย์

นิยาม 5 ตามที่ได้กล่าวไปแล้ว นอกจากจะเป็นกฎธรรมชาติที่ควบคุมความเป็นไปของสิ่งต่างๆ ทั้งหมดที่มีในธรรมชาติแล้ว ยังเป็นเสมือนกรอบที่กำกับการกระทำของมนุษย์ ให้รู้ว่าอะไรที่ทำได้ และอะไรที่ทำได้

กล่าวโดยสรุป มนุษย์สามารถกระทำอะไรก็ได้ เท่าที่ไม่ไปกระทบหรือทำลายระบบความสมดุลของนิยามทั้ง 5

ดังนั้นผู้ที่นับว่าเป็น “บัณฑิตของแผ่นดิน” ที่แท้จริง จึงต้องมีปัญญาหรือความรู้ในเรื่องธรรมชาติชีวิตของตนเอง และ



กฎธรรมชาติหรือนิยาม 5 ที่ควบคุมความเป็นไปของสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติ เป็นพื้นฐานอย่างที่จะขาดเสียมิได้เลย

ปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อไป คือ **ทุกๆ ที่รู้ว่า อะไรที่ถูก อะไรที่ผิด อะไรที่ทำได้ อะไรที่ทำได้** มนุษย์ก็ยังไม่สามารถบังคับตนให้กระทำ แต่ในสิ่งที่ถูกต้องหรือสิ่งที่ควรทำ และบ่อยครั้งก็ยังไม่ไปกระทำในสิ่งที่ผิดหรือไม่ควรทำ **ทั้งนี้เพราะความอ่อนแอในจิตใจของมนุษย์ ที่มีต่ออารมณ์และสิ่งเร้าที่เข้ามารบกวน** นั่นเอง

ดังนั้น นอกจากการมีปัญญารู้แล้ว ยังจะต้องฝึกฝนตนเอง ให้มีจิตใจที่เข้มแข็งและอยู่ในอำนาจการควบคุมของตน ที่จะสามารถ ยืนหยัดและดำรงตนอยู่ในความถูกต้อง ไม่ให้เพเลียงพล้ำต่อ ความไม่ถูกต้องใด ๆ จึงจะบรรลุความเป็น **“บัณฑิตของแผ่นดิน”** ที่แท้จริงได้

7.1 การฝึกจิตใจให้เข้มแข็งและอยู่ในอำนาจการควบคุม

จิตใจที่เข้มแข็ง เป็นอย่างไร ?

กล่าวโดยสรุป คือ **จิตที่ตั้งมั่นเป็น “สมาธิ”**

กล่าวขยายความตามหลักพุทธธรรม เป็น จิตที่มีภาวะผ่องใส (บริสุทธิ์ = Purenness) ตั้งมั่น (สมาธิโต = Firmness) และคล่องแคล่วองไว (กมุขนิโย = Activeness)

เป็นจิตที่ไม่มี **“นิรณ”** รบกวน คือ ไม่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความรักและความชัง ไม่มีความท้อแท้ ไม่แข็งขี้ม ไม่มีความฟุ้งซ่านรำคาญใจ ไม่มีความกังวลและลังเล เป็นต้น

และเป็นจิตที่อยู่ในอำนาจการควบคุมของสติ



วิธีฝึกจิตให้เป็น “สมาธิ”

โดยหลักการ คือ ให้มีสติระลึกอยู่ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่ไม่มีความหมายต่อจิตในทางที่จะทำให้จิต กระเพื่อมไปทั้งในทางชอบหรือชัง และให้รักษาการระลึกให้ ต่อเนื่องอยู่กับเรื่องหรือสิ่งที่กำหนดนั้น

โดยมีคุณภาพของ “สติ” หรือวิธีระลึกที่ถูกต้องคือระลึก อย่างเป็นกลาง ไม่มีอคติทั้งในทางบวก หรือในทางลบ ให้เป็น สักแต่ว่าการระลึกที่บริสุทธิ์ตามที่เป็นจริงของสิ่งที่ระลึก และ ไม่ยึดติดถือมั่นต่อสิ่งที่ระลึกรุ่นนั้นด้วย

●...การที่จิตสามารถระลึกอยู่กับสิ่งที่กำหนดนั้นๆ ได้อย่าง ต่อเนื่อง ไม่แวบออกไปนึกถึงเรื่องอื่น มีความหมายว่า **จิตของบุคคลนั้น อยู่ในภาวะควบคุมของสติ**

การที่จิต ทั้งๆ ที่ตั้งใจให้ระลึกอยู่กับสิ่งที่กำหนด แต่ก็ยังแวบ ไปนึกถึงอารมณ์อื่นๆ ไม่สามารถระลึกอยู่กับสิ่งที่กำหนดนั้นๆ ได้ หมายความว่า **จิตของบุคคลนั้นไม่อยู่ในภาวะควบคุมของสติ**

การที่จิตไม่อยู่ในอำนาจการควบคุมของสติ หมายความว่า บุคคลไม่สามารถใช้จิตไปทำงานหรือทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ และยังหมายถึงความอ่อนแอของจิตที่สามารถถูกแทรก แชง หรือเพี้ยงพล้ำจากอารมณ์หรือสิ่งเร้าต่างๆ ที่เข้ามากระทบได้

●...การที่จิตสามารถระลึกอยู่กับสิ่งที่กำหนดนั้นๆ ได้อย่าง ต่อเนื่อง ไม่แวบออกไปนึกถึงเรื่องอื่นหรือในช่องทางการรับรู้อื่น (ช่อง ทางการรับรู้ มี 6 คือ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ) ยังมีความหมาย อีกรูปแบบว่า **จิตของบุคคลนั้นได้ถูกรวบและรวมเข้ามาให้มีความเข้มข้น มากขึ้น และมีพลังมากขึ้น**



เปรียบเหมือนกับแสงแดดโดยทั่วไป ที่แสงยังกระจัดกระจาย ยังไม่มีพลังอะไรมากนัก แต่เมื่อนำเลนส์นูนมารับแสงและปรับโฟกัสให้รวมแสงเป็นจุดเดียว จะกลายเป็นจุดของแสงที่มีความเข้มข้นสูงและมีพลังมาก จนทำให้เกิดการเผาไหม้ได้

จิตก็เช่นเดียวกัน หากยังมีการรับรู้หลายช่องทาง พลังของจิตจะถูกกระจัดกระจาย ทำให้ไม่มีพลังเท่าใด แต่เมื่อให้มาระลึกรู้ต่อเนื่องอยู่กับสิ่งที่กำหนดเพียงอย่างเดียวและในช่องทางรับรู้เดียว พลังของจิตจะถูกรวบรวมและรวมใหม่มากขึ้นเข้มข้นขึ้น จนเป็นจิตที่มีพลังสูงมีอำนาจสูง โดยเฉพาะหากมีความนิ่งและแน่วแนวจนถึงในระดับที่เรียกว่า “ฌาน” ซึ่งในพระพุทธศาสนา เรียกว่า “อธิจิต” คือ จิตที่ควรแก่การงานทุกอย่าง ก็จะเป็นจิตที่มีคุณสมบัติพร้อม ที่สามารถนำไปศึกษาและพิสูจน์ความจริงของธรรมชาติได้ทุกระดับ ทั้งในฝ่ายรูปธรรมและนามธรรม

●...พิจารณาอีกแง่หนึ่ง การที่จิตสามารถระลึกรู้อยู่กับสิ่งที่กำหนดนั้นๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้จิตปลอดหรือพ้นจากการรบกวนจากอารมณ์ต่าง ๆ เพราะอารมณ์ต่าง ๆ ไม่สามารถเกิดขึ้นในความรับรู้ของจิตได้ จึงทำให้**จิตมีภาวะผ่องใส และมีความสุขเกิดขึ้น เป็นจิตที่มีคุณภาพเหมาะสม และพร้อมที่จะนำไปใช้ในการทำหน้าที่ต่างๆ**

อาจเปรียบได้กับน้ำในแก้วที่มีตะกอนลอยคูลง เมื่อจับแก้วนี้ไว้ให้นานพอ ตะกอนจะค่อยๆ ตกลงก้นแก้ว ได้น้ำใสที่อยู่ส่วนบน ทำให้สามารถเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ใ้ในแก้วน้ำได้ชัดเจน และน้ำที่ใสจึงมีความเหมาะสมและคุณค่าที่จะนำไปใช้ในกรณีต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

จิตก็เช่นกัน เมื่อมีสติแน่วแน่ระลึกรู้ในอารมณ์เดียว อารมณ์ต่างๆ ที่เป็นเสมือนตะกอนที่ลอยคูลงและรบกวนจิต จะสงบตัวลงกลายเป็นจิตที่สงบ นิ่ง ผ่องใส และมีคุณภาพเหมาะสม ที่จะไปทำหน้าที่ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี



ความสุข ที่เกิดขึ้นจากจิตที่เป็นสมาธินี้ มีความสำคัญมาก เพราะโดยธรรมชาติแล้ว ความสุขเป็นอาหารของจิต เหมือนกับข้าวปลา ซึ่งเป็นอาหารของกาย เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ หากขาดไปก็จะทำให้จิตแห้งเฉา ไม่มีชีวิตชีวา ไม่มีพลังของชีวิตในการสร้างสรรค์และกระทำการต่างๆ

บุคคลทั่วไป รู้จักแต่เพียงความสุขที่มาจากรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ซึ่งในทางศาสนาเรียกว่า “กามสุข” หรือ “ามิสสุข” ดังนั้น พลังของชีวิตของบุคคลทั่วไป จึงขึ้นอยู่กับรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ซึ่งเป็นสิ่งภายนอก ว่าเป็นอย่างไร? กล่าวคือ หากได้รับอย่างที่ต้องการ ก็จะมีความสุขและมีพลังในการสร้างสรรค์และกระทำการต่างๆ สูง แต่หากไม่ได้รับหรือสิ่งที่ได้รับอยู่นั้น มีอันสูญหายหรือพลัดพรากไป ก็จะทำให้เกิดทุกข์ แห้งเฉา ท้อแท้และขาดพลังของชีวิตที่จะไปกระทำการต่างๆ

ชีวิตของบุคคลทั่วไป จึงอยู่ในลักษณะแกว่งไป-มา ขึ้นๆลงๆ หาความเป็นปกติสุขที่แท้จริงได้ยาก เพราะต้องขึ้นอยู่กับสิ่งภายนอก ซึ่งควบคุมได้ยาก และยังคงต้องคอยแย่งชิงและปกป้องในรูป เสียง เป็นต้นนั้นอยู่ตลอดเวลา

ความสุขที่เกิดขึ้นจากสมาธินี้ เป็นความสุขชนิดที่ไม่ต้องอิงอาศัย หรือไม่ต้องเนื่องกับรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่เป็นวัตถุหรือรูปธรรมใดๆ ในทางศาสนาเรียกว่า “นิรามิสสุข” เป็นความสุขที่มาจากความบริสุทธิ์ผ่องใสแห่งจิตของบุคคลนั่นเอง จึงเป็นความสุขที่เป็นเอกเทศของบุคคล เป็นความสุขที่มั่นคง ที่ไม่ต้องไปแย่งชิงกับใคร และไม่มีใครสามารถแย่งชิงไปได้ นอกจากนั้นยังมีรสชาติของความสุข



ที่มีความสุขุมคัมภีรภาพ และไม่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกจืดชืดหรือเบื่อหน่าย ดังเช่นความสุขที่มาจากรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสทั้งหลาย จึงทำให้บุคคลที่มีจิตเป็นสมาธิ มีจิตใจที่มั่นคง เป็นตัวของตัวเอง ไม่ถูกอิทธิพลของสิ่งต่างๆภายนอก ซึ่งส่วนใหญ่คือเรื่องของวัตถุ หรือความยึดวนจากรสชาติของวัตถุ ครอบงำจิตใจให้หวั่นไหวหรือบีบคั้นให้ต้องไปกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควรได้ง่าย

ดังนั้น “บัณฑิตของแผ่นดิน” นอกจากจะต้องขวยขวายให้มีปัญญาอรุณรู้ในเรื่องธรรมชาติชีวิตของตนเองและกฎธรรมชาติหรือนิยาม 5 ตามที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังจะต้องฝึกฝนตนเองในเรื่องของ “สติ” และ “สมาธิ” ด้วย เพื่อให้มีคุณภาพของจิตใจที่พร้อมและเหมาะสม อยู่ในอำนาจการควบคุมของสติ สามารถควบคุมจิตให้กระทำในสิ่งที่ถูกต้องตามที่ปัญญาอรุณนั้น และมีความมั่นคง ที่สามารถยืนหยัดอยู่เหนืออิทธิพลครอบงำหรืออำนาจความยั่วยวนและบีบคั้นจากสิ่งต่างๆ ได้

8. หลักปฏิบัติพื้นฐานเพื่อการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับ “สังคมมนุษย์”

นอกจากปัญญาอรุณรู้ในเรื่องความจริงของชีวิตและคุณค่าความหมายของสิ่งต่างๆ ที่มีต่อชีวิตตามที่เป็นจริง ตลอดจนนิยาม 5 หรือกฎธรรมชาติทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง และการมีจิตที่เข้มแข็งอยู่ในอำนาจการควบคุมของสติแล้ว

ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับ “มนุษย์” หรือ “สังคมมนุษย์” ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตพิเศษที่มี “ภาวิตญาณ” ที่สามารถคิดและกระทำสิ่งแปลกใหม่ได้



อย่างไม่มีขีดจำกัด การปฏิบัติตนจึงต้องมีความรอบคอบและละเอียด
อ่อนยิ่งขึ้น ผู้ที่จะได้ชื่อว่าเป็น “บัณฑิตของแผ่นดิน” จึงต้องเรียนรู้
และฝึกฝนการปฏิบัติตนยิ่งขึ้นไปอีก

8.1 หลักปฏิบัติ : “อนุรักษ์” และ “พัฒนา”

การจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับหรือกระทำกรในเรื่องใดๆ ประการแรกสุด
ที่จะต้องทำก่อน คือ การศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ และ
สามารถแยกแยะออกมาได้ว่า มีส่วนใดที่ถูกต้องหรือดีอยู่แล้ว และมี
ส่วนใดที่ยังบกพร่องหรือมีปัญหา

ในส่วนที่ถูกต้องหรือดีอยู่แล้ว ส่วนนั้นจะต้อง “อนุรักษ์”
หรือ รักษาเอาไว้ และในส่วนที่ยังบกพร่องหรือมีปัญหาอยู่
ส่วนนั้นจะต้อง “พัฒนา” หรือ ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

หากไม่รู้หลักปฏิบัตินี้แล้ว ก็จะทำให้ปัญหาได้มากกว่า สิ่ง
ถูกต้องหรือดีอยู่แล้ว ที่ควรอนุรักษ์เอาไว้ ก็อาจจะไม่หลงเหลืออยู่
เพราะไปพัฒนาเขา และในทางตรงข้าม สิ่งที่ยังบกพร่องหรือมีปัญหา
ก็ไม่ได้รับการแก้ไข เพราะไปปฏิบัติผิด คือไปอนุรักษ์ไว้ ทำให้เกิดความ
เสียหายได้มาก

8.2 หลักปฏิบัติ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อทราบชัดว่าเรื่องใดหรือสิ่งใดที่ควร “อนุรักษ์” หรือ “พัฒนา” แล้ว
หลักปฏิบัติในขั้นต่อไป ขออัญเชิญ “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”
ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขและ



พระราชทานเผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตลอดจนประชาชนทั่วไป เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 มาเป็นหลักปฏิบัติสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง เพื่อบรรลุความเป็น **“บัณฑิตของแผ่นดิน”** (โปรดอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมจากหนังสือ "ความพอเพียงคือทางรอดของมนุษย์และสังคม" จัดพิมพ์โดยธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์เมื่อ มิ.ย.2551)

หลักที่เป็นรากฐานของ "ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" ตามที่ทรงพระราชทาน กล่าวโดยสรุปมี 3 หัวข้อใหญ่ คือ

1. ความพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล
3. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอที่จะต้านทานและลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จากกระแสโลกาภิวัตน์

หมายความว่า การจะกระทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม จะต้องคำนึงถึงเรื่อง **“ความพอประมาณ”** ก่อน เป็นประการแรก กล่าวคือให้คำนึงถึงศักยภาพหรือสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคล องค์กร หรือประเทศชาติ มีอยู่จริงเสียก่อน ซึ่งส่วนนี้จะเป็นต้นทุนสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ ต่อไป เช่น ต้นทุนทางการเงิน ต้นทุนในเรื่องความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ ต้นทุนในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ต้นทุนในลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ หรือแม้แต่ต้นทุนที่เป็นนามธรรม เช่น ความเชื่อ ขนบประเพณี วิธีการดำเนินชีวิตทางวัฒนธรรม เป็นต้น

“ความพอประมาณ” ในที่นี้ หมายถึง **ไม่ทำอะไรที่เกินตัว หรือเกินเลยต้นทุนที่มีอยู่ ไม่ทำด้วยความโลภหรือเล็งผลเลิศจนเกินไป ไม่ก่อกวนผู้อื่นโดยไม่จำเป็น แต่จะต้องพิจารณาจากต้นทุน**



ที่มีอยู่ แล้วดำเนินการไปให้เหมาะสมและสอดคล้องกับต้นทุน
ที่มีอยู่จริง ซึ่งจะทำให้สิ่งที่ทำสามารถดำรงอยู่ในลักษณะที่
พึ่งตนเองได้ อย่างที่เรียกว่า “ไม่ต้องยืมจมูกคนอื่นหายใจ”

“ความมีเหตุผล” หมายถึง ไม่ทำด้วยอารมณ์หรือความรู้สึก
ไม่ทำตามกันด้วยความเห่อหรือตามแฟชั่น แต่ต้องแสวงหา
ความรู้ และทำด้วยความรู้เท่าทันและรู้จริงในสิ่งที่ทำ และมีจุด
มุ่งหมายในการกระทำที่ชัดเจน ตลอดจนรู้จักเลือกเฟ้นระบบ
กระบวนการวิธี เครื่องมืออุปกรณ์ และเทคโนโลยี เป็นต้น ให้เหมาะสม
กับความพอประมาณที่เป็นอยู่

“การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี” หมายถึง ความมั่นคงและ
ยั่งยืนในกิจกรรมหรือสิ่งที่ทำ ซึ่งอันที่จริง “ความพอประมาณ” และ
“ความมีเหตุผล” เป็นปัจจัยหลักหรือฐานรากอันแข็งแกร่ง ที่จะทำให้เกิด
ภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากสิ่งต่างๆ(=ยุคสมัย
บุคคล สังคม เป็นต้น) มีความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอยู่
ตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องติดตามความเคลื่อนไหวและความ
เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และอาจจำเป็นต้องปรับปรุงระบบ กระ
บวนการวิธี พัฒนาบุคลากร ฯลฯ อยู่เป็นระยะๆ เพื่อให้กิจกรรม
หรือสิ่งที่กระทำสามารถดำรงอยู่ได้และก้าวทันในเปลี่ยนแปลง
ไม่ถูกผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

รากฐานของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ทั้ง 3 หัวข้อดังกล่าวแล้ว
ยังได้ตรัสแนะนำอีกว่า แม้รู้หลักดังที่วานี้แล้ว ก็เชื่อว่าจะนั่งนอนใจได้
แต่ยังจะต้องกระทำไปด้วยความไม่ประมาท ด้วยความรอบคอบ ระมัด
ระวังอยู่เสมอ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียร ความอดทน ด้วยสติและ
ปัญญาและจิตสำนึกในคุณธรรม เพื่อที่จะให้ประสบผลสำเร็จด้วยดี



เมื่อพิจารณา "ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" โดยละเอียดแล้ว จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับหลักธรรม คือ "สัปปริสธรรม 7" ที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้เป็นอย่างมาก อาจกล่าวได้ว่า "ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" เป็นการอธิบาย "สัปปริสธรรม 7" ในลักษณะประยุกต์นั่นเอง

"สัปปริสธรรม 7" ได้จำแนกไว้ดังนี้

1. อัมมัญญตา = ความรู้จักเหตุ คือ รู้ถึงหลักความจริง หรือเหตุปัจจัยที่เป็นกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขของสิ่งต่าง ๆ
2. อัตถัญญตา = ความรู้จักผล คือ รู้ถึงความมุ่งหมาย หรืออรรถประโยชน์ หรือคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งต่าง ๆ
3. อัตตัญญตา = ความรู้จักตน คือ รู้ถึงฐานะหรือกำลังในด้านต่าง ๆ ของตนที่มีอยู่ เช่น วัย เพศ นิสัย สถานภาพทางสังคม กำลังทรัพย์ ความรู้ ความสามารถ ความถนัด เป็นต้น
4. มัตตัญญตา = ความรู้จักประมาณ คือ รู้ถึงความพอเหมาะพอดีในการกระทำสิ่งต่างๆ ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป
5. กาลัญญตา = ความรู้จักกาล คือ รู้จักใช้เวลาให้ถูกต้อง ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา ฯลฯ เป็นต้น
6. ปริสัจญตา = ความรู้จักชุมชน คือ รู้จักในเรื่องความเชื่อ ขนบประเพณี - วัฒนธรรมของชุมชน หรือรู้เท่าทันความเป็นไปต่างๆ ของสังคม
7. ปุคคลัญญตา = ความรู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น โดยอัธยาศัย ความสามารถ ความถนัด เป็นต้น



โดยสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ดังนี้

1. ความพอประมาณ = ความรู้จักตน + ความรู้จักประมาณ

2. ความมีเหตุผล = ความรู้จักเหตุ + ความรู้จักผล

3. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี = ความรู้จักกาล (=ยุคสมัย) +

ความรู้จักชุมชน (=สังคม) + ความรู้จักบุคคล (=บุคคล)

ในแง่มุมมองของ “สี่ปรัศริธรรม 7” ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในอีกลักษณะหนึ่ง กล่าวคือ เป็นกระบวนการวิธีการใช้ปัญญาเพื่อสร้างสรรค์ ตลอดจนแก้ไข้ปัญหาต่างๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ หมายความว่า การจะกระทำอะไรหรืออย่างไรในกรณีหนึ่งๆ การกระทำนั้นๆ ไม่ใช่ มาจากความอยากหรือความรู้สึกของตน แต่ให้มาจากผลลัพธ์ของการ ประมวลความรู้ทั้ง 7 ประการดังกล่าว ซึ่งจะให้ผลที่เหมาะสมและตรงกับสถานการณ์นั้นๆ

8.3 หลักปฏิบัติเพื่อความสัมพันธอันดีระหว่างบุคคลในสังคม

สิ่งที่เป็นภาพสะท้อนที่สำคัญมากในความเป็น “บัณฑิตของแผ่นดิน” และเป็นความคาดหวังอย่างยิ่ง คือ “บัณฑิตของแผ่นดิน” จะต้องรู้จักการวางตนที่ถูกต้องและเหมาะสม ให้เป็นที่ไว้วางใจ และชื่นชม เป็นที่ปรากฏแก่สายตาของบุคคลในสังคม

หลักปฏิบัติในเรื่องนี้ คือ การประพฤติตนปลอดพ้นจากเรื่อง ของอบายมุข และการรู้จักปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ที่มีอยู่ให้ถูกต้อง อบายมุข คือ ทางแห่งความเสื่อม มีอยู่ 6 เรื่องที่สำคัญ คือ

1. การติดสุรา สิ่งเสพติด และของมีนเมา
2. ชอบเที่ยวกลางคืน ในสถานที่ต่างๆ ที่ไม่สมควร



3. ติดตามหรรษาและความบันเทิงต่างๆ จนไม่เป็นอันทำงาน
 4. ติดการพนัน
 5. คบค้าสมาคมกับคนชั่ว
 6. เกียจคร้านในการทำงาน คอยหลบเลี่ยงไม่ทำหน้าที่ที่มีอยู่ เมื่อปลดปล่อยจากเรื่อง “อบายมุข” แล้ว **“บัณฑิตของแผ่นดิน”** ยังจะต้องรู้จักทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้องต่อหน้าที่ต่างๆ ตามที่มีอยู่ในสังคม
- ในหลักของพุทธศาสนา จำแนกหน้าที่ทั้งหมดของบุคคลว่ามีอยู่ 6 ด้าน ซึ่งได้แสดงไว้อย่างละเอียดในเรื่อง **“ทศ 6”** กล่าวคือ

1. หน้าที่ของความเป็นพ่อแม่ และลูก
2. หน้าที่ของความเป็นครูอาจารย์ และศิษย์
3. หน้าที่ของความเป็นสามี และภรรยา
4. หน้าที่ของความเป็นเพื่อน ต่อเพื่อน
5. หน้าที่ของความเป็นนายจ้าง และลูกน้อง
6. หน้าที่ของความเป็นสมณะ (ผู้นำทางจิตใจ) และชาวบ้าน ยกตัวอย่าง หน้าที่ของ “ลูก” ที่มีต่อ “พ่อแม่” ซึ่งหน้าที่นี้

อันที่จริงก็คือความคาดหวังของพ่อแม่ที่มีต่อลูกนั่นเอง กล่าวโดยสรุป บุคคลผู้เป็นพ่อแม่ทั้งหลาย เมื่อมีลูก ก็มีความหวังว่าลูกจะช่วยดูแลเมื่อเจ็บป่วยหรือในยามชราที่ช่วยตัวเองไม่ได้ จะช่วยเป็นธุระในกิจการงานต่างๆ จะประพฤติตนในทางที่ถูกที่ควรเพื่อรักษาและเชิดชูวงศ์สกุล จะประพฤติตนได้เหมาะสมกับการที่จะรับมอบมรดกในเวลาอันสมควร เพราะทรัพย์สมบัติหรือมรดกทั้งหลายที่พ่อแม่มีอยู่ หากไม่มีลูกที่มีความประพฤติเหมาะสมที่จะมอบให้ ก็จะคอยกังวลห่วงใยในทรัพย์สมบัตินั้น แต่หากมีลูกที่มีความประพฤติดี ที่สามารถยกให้ด้วยความรู้สึก



ที่เต็มใจ ก็จะมี ความสบายใจและปลอดภัยอย่างที่เราเรียกว่า นอนตายตาหลับ และที่สุดก็หวังว่าเมื่อล่วงลับไปแล้ว จะมีลูกที่คอย ทำบุญอุทิศไปให้

ดังนั้น “**บัณฑิตของแผ่นดิน**” เมื่ออยู่ในฐานะของ “ลูก” ก็จะต้องรู้จักทำหน้าที่ของความเป็น “ลูก” อย่างถูกต้อง ก็จะได้รับ ความชื่นชมและยกย่องว่า เป็นความหวังเป็นที่พึ่งได้อย่างแท้จริง

สำหรับหน้าที่อื่นๆ ก็เช่นกัน แต่คงจะไม่นำมากล่าวถึงในที่นี้ โดยขอให้ศึกษาเพิ่มเติมจากเรื่อง “ทศ 6” ซึ่งสามารถหาอ่านได้ใน หนังสือทั่วไป

DHARMA CENTRE
CHULALONGKORN UNIVERSITY



8 บทสรุป

“**บัณฑิตของแผ่นดิน**” ผู้เป็นที่พึ่งและความหวังของแผ่นดิน ที่จะช่วยนำพาสังคม ประเทศชาติ ตลอดจนโลกทั้งมวล ไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองที่ถูกตองดีงาม สงบสุข สันติ ยั่งยืน และควรจะเป็นอุดมคติในการผลิตบัณฑิตของสถาบันการศึกษาทั้งหลาย นั้น

คือ

DHARMA CENTRE
CHULALONGKORN UNIVERSITY



- บุคคลผู้ทรงภูมิปัญญา และดำเนินชีวิตด้วยปัญญา
- ผู้รู้เท่าทันความจริงของชีวิตทั้งทางด้านกายและใจ
- ผู้รู้เท่าทันความจริงของธรรมชาติต่างๆ ที่อยู่ภายนอก รวมถึงสิ่งแวดล้อม ตลอดจนพัฒนาการและความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่มีต่อกันในธรรมชาติ
- นอกจากนั้น ยังรู้จักฝึกฝนตนให้มีคุณภาพของจิตที่เหมาะสม มีความเข้มแข็ง แน่วแน่ และอยู่ในอำนาจการควบคุมของสติ จนสามารถดำรงตนอยู่ในแนวทางที่ถูกต้องได้อย่างมั่นคง ไม่เพ้อสับสน หลงต่ออารมณ์ หรือสิ่งเร้าที่จะบีบคั้นให้ไปกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องได้โดยง่าย
- อีกทั้ง ไม่ปฏิบัติตนในทางที่จะนำไปสู่ความเสียหาย ให้เป็นที่ระแวง เคลือบแคลง และเกิดความไม่ไว้วางใจ
- และยิ่งรู้จักปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง ทั้งต่อบุคคล สังคม และหน้าที่การงานต่างๆ ที่รับผิดชอบอยู่ จนเป็นที่ชื่นชมและชื่นใจของบุคคลที่ได้พบเห็น

บัณฑิตที่มีคุณสมบัติดังที่กล่าวนี้ จึงนับว่าเป็น “บัณฑิตของแผ่นดิน” ที่เป็นที่พึ่งและความหวังของแผ่นดินอย่างแท้จริง

ความเจริญรุ่งเรืองที่ถูกต้องดีงาม สงบสุข สันติ ยังยืนของสังคมและโลกทั้งมวล ขึ้นอยู่กับ “มนุษย์” ที่จะสามารถร่วมกันเสริมสร้างให้เกิดมี “บัณฑิตของแผ่นดิน” ได้มากน้อยเพียงใด.



- บอกกล่าวกับผู้มีบุญคุณ และสิ่งที่มีชีวิตด้วยใจนอบน้อม
- ผู้ที่เพ่งเล็งความผิดของชีวิตใจของตน มองหาแง่มุมเข้าใจ
- ผู้ที่เข้าใจยอมรับความจริงของธรรมชาติสิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายในตน รวมทั้งสัมผัสแห่งจิตที่สัมผัสกับจิตของสรรพสิ่งและสรรพชีวิตในธรรมชาติ
- นอกจากนี้ยังมีผู้เข้าใจผิด บางคนให้มีความเพ่งเล็งจิตที่เฉพาะตน มีความเข้มแข็งแน่นแฟ้น และอยู่ในอำนาจการควบคุมของสติ จนสามารถดำรงตนอยู่ในแนวทางที่ถูกต้องได้อย่างมั่นคง ไม่เพ่งเล็งแห่งคำต่อขอร้อง หรือสิ่งร้ายๆ ที่จะบีบคั้นให้ไปกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องได้โดยง่าย
- อีกทั้งไม่ปฏิบัติตนในทางที่จะนำไปสู่ความเสื่อมเสีย ให้เป็นทีระแวงเคลือบแคลง และเกิดความไม่ไว้วางใจ
- และยังรู้จักปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง ทั้งต่อบุคคลสังคม และหน้าที่การงานต่างๆ ที่รับผิดชอบอยู่จนเป็นที่ชื่นชมและชื่นใจของบุคคล ที่ได้พบเห็น

บัณฑิตที่มีคุณสมบัติดังที่กล่าวนี้ จึงนับว่าเป็น "บัณฑิตของแผ่นดิน" ที่เป็นที่ยิ่งและความหวังของแผ่นดินอย่างแท้จริง

ความเจริญรุ่งเรืองที่ถูกต้องดีงาม สงบสุข สันติ ยั่งยืนของสังคมและโลกทั้งมวล ขึ้นอยู่กับ "มนุษย์" ที่จะสามารถร่วมกันเสริมสร้างให้เกิดมี "บัณฑิตของแผ่นดิน" ได้มากน้อยเพียงไร.

